

Školní a mimoškolní komunikace

Bc. Martina Skočovská

Diplomová práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

---

nascannované zadání s. 1

nascannované zadání s. 2

ABSTRAKT

Cílem této diplomové práce je analyzovat možné způsoby vzájemné komunikace mezi žáky, rodiči žáků a školou ve vzdělávacích i výchovných situacích, které se mohou vyskytovat v průběhu školní docházky na základní školu. Dále tato diplomová práce pojednává o vlivu nefunkční vzájemné komunikace na vznik výchovně-vzdělávacích problémů žáků.

Hlavním cílem výzkumného šetření v praktické části diplomové práce, bylo zjistit, jaké způsoby zjišťování informací o prospěchu a chování svého dítěte rodiče žáků nejčastěji využívají. Výsledky výzkumného šetření doplňují o zkušenosti a postoje třídních učitelů a výchovné poradkyně školy.

Klíčová slova: školní klima, komunikace, elektronická žákovská knížka, osobnost učitele, osobnost žáka, školní vyrušování, záškoláctví, šikana, třídní schůzky

ABSTRACT

Aim of this diploma thesis is to analyse possible ways of mutual communication among pupils, pupils' parents and school in educational and pedagogical situations that can occur during scholastic attendance at an elementary school. Moreover the thesis deals with influence of mutually functionless communication on emergence of educational and pedagogical troubles of pupils. The main goal of a research inquiry in a practical part of the diploma thesis was to ascertain what ways are most often used for retrieving information about pupils' results and behaviour by particular pupils' parents. The research inquiry results are supplemented with experiences and attitudes of class masters as well as educational advisers.

Keywords: school atmosphere, communication, electronic student's book, teacher's personality, pupil's personality, undisciplined student's in education, skip school, bully, class-meetings

Poděkování

Děkuji Mgr. Heleně Řeháčkové za obětavou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé diplomové práce.

Děkuji řediteli základní školy v Uherském Brodě za vstřícnost projevenou při získávání informací k výzkumnému šetření.

Uherský Brod, 15.5.2009

Bc. Martina Skočovská

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 ŠKOLA A JEJÍ KLIMA	11
1.1 ŠKOLNÍ KLIMA	12
1.2 POJETÍ ŠKOLNÍHO KLIMATU PODLE OSWALDA	12
1.3 OSOBNOST UČITELE.....	14
1.3.1 Maladjustace učitele.....	15
1.4 OSOBNOST ŽÁKA	15
1.4.1 Dynamika osobnosti žáka.....	16
1.4.2 Maladjustace žáka	17
2 KOMUNIKACE A JEJÍ SPECIFIKA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ	18
2.1 PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE	19
2.1.2 Pravidla pedagogické komunikace.....	19
2.1.3 Vliv pedagogické komunikace na osobnost žáka.....	20
2.2 KOMUNIKACE UČITELE S RODIČI ŽÁKŮ	21
2.3 TŘÍDNÍ SCHŮZKY S RODIČI ŽÁKŮ	21
2.3.1 Třídní schůzky klasické.....	22
2.3.2 Třídní schůzky netradiční.....	22
2.3.3 Semináře pro rodiče	23
2.3.4 Konzultační hodiny	23
2.3.5 Mobilní telefon.....	24
2.3.6 E-mailová pošta.....	24
2.3.7 Reakce rodičů na hodnocení žáka ve škole.....	24
2.3.8 Význam známky pro rodiče.....	25
2.4 ELEKTRONICKÁ ŽÁKOVSKÁ KNÍŽKA	26
2.5 WEBOVÁ PREZENTACE ŠKOLY	28
3 VÝCHOVNĚ – VZDĚLÁVACÍ PROBLÉMY ŽÁKŮ	29
3.1 ŠKOLNÍ NEKÁZEŇ A VYRUŠOVÁNÍ.....	29
3.2 ZÁŠKOLÁCTVÍ	31
3.3 ŠIKANA.....	32
PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 VÝZKUM	37
4.1 CÍL VÝZKUMU	37
4.2 POUŽITÉ VÝZKUMNÉ METODY	37
4.3 ORGANIZACE VÝZKUMU A ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	38
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	39

5.1	VÝSLEDKY DOTAZNÍKU URČENÉHO RODIČŮM ŽÁKŮ	39
5.2	VÝSLEDKY DOTAZNÍKŮ URČENÝCH PRO TŘÍDNÍ UČITELE ŽÁKŮ	59
5.3	VÝSLEDKY DOTAZNÍKU URČENÉHO VÝCHOVNÉ PORADKYNĚ ŠKOLY	67
5.4	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	68
ZÁVĚR		71
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY		72
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK		74
SEZNAM PŘÍLOH		75

ÚVOD

S komunikací se setkáváme během celého svého života. Je prostředkem umožňujícím poznávání okolního světa, sblížení se s druhými lidmi, vyjádření našich tužeb a přání. Díky vzájemné komunikaci s okolím se nám také dostává zpětné informace o tom, jak ostatní hodnotí naše chování, naše jednání, naše počiny. A právě po nástupu do školního prostředí se tento účel vzájemné komunikace stává velmi důležitým pro každého z nás. Umožňuje nám srovnání sebe sama s druhými lidmi, vlastní sebepoznání a sebehodnocení, které má vliv na naše další zapojení se do společenské interakce.

Ve své diplomové práci se zaměřuji na to, jak celkové klima školy ovlivňuje průběh vzájemné komunikace mezi žáky, rodiči žáků a školou, zastoupenou třídními učiteli žáků. Svoji velkou úlohu v tomto procesu hraje dynamika osobnosti žáka i osobnost učitele. Při nepřiměřené adaptaci učitele a žáka na své role ve výchovně-vzdělávacím procesu může docházet k maladjustaci učitele i žáka, na kterou ve své práci upozorňuje a popisuje ji prof. Musil (2005). Vzájemná komunikace mezi žáky, rodiči žáků a školou se prolíná celou teoretickou i praktickou částí mé diplomové práce. Popisuji vliv pedagogické komunikace na osobnost žáka, která může být příčinou jeho neúspěšné osobnosti. Ta následně ovlivňuje žákovu sebevímání a sebehodnocení v budoucnosti a může být příčinou uzavření se od okolní společnosti. Žák se s vlastním hodnocením setkává především ve své rodině. Je důležité, aby si rodiče dítěte uvědomili, že známka získaná ve vyučování hodnotí jeho vědomosti v daném předmětu, nikoliv osobnost. Takto špatná prezentace získaných výsledků ve školním procesu se může stát důvodem vážnoucí vzájemné komunikace mezi rodiči žáka, i vzájemné důvěry. Především ztráta důvěry a nezájem rodičů o školní život dítěte jsou příčinou vzniku různých závažných výchovně-vzdělávacích problémů žáků.

Komunikace ve školním prostředí je velmi specifická, a to především svojí zpětnou vazbou. Učitelé i rodiče žáků mohou ke vzájemné komunikaci využít mnoho způsobů. Všechny tyto způsoby jsem se snažila popsat ve své další části diplomové práce. Jedná se především o specifickou komunikaci učitele s rodiči žáka. Učitel by neměl poukazovat na chyby ve výchově, ale pouze na nedostatky ve vzdělání žáka a na možnosti nápravy tohoto stavu. V dnešní moderní době mohou rodiče využívat ke zjišťování informací o prospěchu a chování jejich dítěte ve škole jak klasické tištěné žakovské knížky, třídní schůzky, semináře pro rodiče, konzultační hodiny učitelů, tak využívat moderních komunikačních prostředků ve formě emailových korespondencí, textových mobilních sms zpráv či elektronické žá-

kovské knížky. Vzhledem k tomu, že nedostatečná vzájemná komunikace přispívá vzniku výchovně-vzdělávacích problémů žáků, popisuji ve své diplomové práci také nejčastější nestandardní pedagogické situace, které musí učitelé žáků během vyučování řešit. Patří k nim především školní nekázeň vyrušování, záškoláctví žáků a šikana.

Praktickou část diplomové práce jsem zaměřila na výzkumné šetření mezi rodiči žáků základní školy v Uherském Brodě. Hlavním cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaké způsoby zjišťování informací o prospěchu a chování svého dítěte rodiče žáků nejčastěji využívají. Výsledky výzkumného šetření doplňuji o zkušenosti a postoje třídních učitelů a výchovné poradkyně školy, která svoji funkci vykonává již 17 let. Výsledky šetření budou poskytnuty řediteli dané základní školy v Uherském Brodě.

Byla bych ráda, kdyby má diplomová práce byla přínosem pro podporu a rozvoj vzájemné komunikace mezi žáky, rodiči žáků a školou. Jen oboustrannou komunikaci můžeme podkládat za úspěšnou. Je důležité, aby si učitelé i rodiče žáků uvědomili, že spolupracují ve prospěch dítěte a že tedy nejsou soupeři.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠKOLA A JEJÍ KLIMA

S pojmem škola se člověk setkává celý život. Ať již jako dítě, které se po nástupu do první třídy stává žákem, nebo jako dospělý člověk, který vede poprvé dítě do školy. Od počátku se žák musí podřizovat chodu školy, třídy, svému učiteli, podávat výkony, snažit se být dobrým spolužákem. Právo na vzdělání zaručuje Listina základních práv a svobod. V České republice je povinná školní docházka stanovena na devět let. Škola je tedy nedílnou součástí života každého dítěte, a proto je velmi důležité, aby se dítě ve škole cítilo dobře. To záleží na školním klimatu, na vztazích mezi žáky navzájem, na vztazích mezi žáky a učiteli, na osobnosti jednotlivých žáků a učitelů, ale také na přístupu rodičů ke školní docházce jejich dítěte.

Průcha (1997) považuje školu za sociální instituci účelově vytvořenou k realizaci svého základního úkolu. Tedy k zajišťování řízené a systematické edukace. Tak jako jiné sociální instituce plní své specifické poslání.

Škola má mnoho funkcí, ve společnosti plní mnoho úkolů, ke kterým zejména náleží:

- Edukační funkce – tedy výchova a vzdělávání;
- Personalizační funkce – přetváří člověka na samostatně vystupující a jednající osobnost;
- Kvalifikační funkce – umožňuje žákům získat znalosti a dovednosti pro výkon budoucího povolání;
- Socializační funkce – žák získává určité modely chování, učí se sociálním rolím;
- Integrační funkce – žák se seznamuje s politickým, sociálním, kulturním a právním pořádkem daného státu.

Škola se vyznačuje rozsáhlými interpersonálními vztahy, tedy mezilidskými vztahy. V pedagogickém kontextu to především znamená vztahy v rodině, ve třídě, v učitelském sboru, ve škole, vztahy mezi učiteli a žáky, mezi učiteli a rodiči, učiteli a veřejností. Jsou důležitou složkou sociálního klimatu třídy, učitelského sboru, školy.

1.1 Školní klima

Jak uvádí Grecmanová (1998), pojetí školního klimatu vyvolává řadu asociací. Často bývá spojováno s náladou, životem ve škole, jejím emocionálním tónem či étosem. Tyto představy jsou ovšem poměrně vágní a nepřesné. Pro jeho pochopení proto doporučuji vyjít z prostředí školy. Mezi prostředím a klimatem je totiž velmi úzký vztah a mnoho souvislostí. Nemůžeme například očekávat, že v nepřátelském, utiskujícím a výhružném prostředí se bude rozvíjet pocit bezpečí a důvěry, že se zde bude vychovávat v duchu spravedlnosti, snášenlivosti a tolerance. Které činitele prostředí jsou tedy pro školní klima důležité?

Ke školnímu prostředí patří následující dimenze: ekologická, společenská, sociální a kulturní. Ekologickou dimenzi tvoří materiální a estetické aspekty školy. Týká se jí architektura školy, její vybavení a uspořádání včetně přilehlých prostor - hřiště, zahrada atd. Společenské a sociální prostředí je dáno lidmi ve škole - jednotlivci i skupinami. Patří sem především žáci, učitelé, rodiče, vedení školy a provozní personál. Vliv však mají i zaměstnanci školské správy, školní inspekce, obecního zastupitelstva, kteří se o školu starají, dohlížejí na její chod a pomáhají jí. Kulturu školy lze spatřovat v uplatňování tradic, určité hodnotové orientace, a ve veřejném mínění. K tomu se řadí také poznávací a hodnotící přístupy, odborné kompetence a symboly, které ve škole existují, převládají nebo se požadují.

1.2 Pojetí školního klimatu podle Oswalda

Oswald (In Grecmanová, 1998) přehledně rozlišuje funkčně orientovaný, distanční a osobnostně orientovaný typ školního klimatu

- *Funkčně orientovaný klimatický typ* je charakteristický špatnými vztahy mezi učiteli a žáky (nepatrná osobní blízkost, malá tolerance, nízká sociální angažovanost a nedůvěra žáků k učitelům). Žáci si stěžují na nepatrnou možnost zapojit se do diskuse, na tvrdou disciplínu a tlak na výkon. Rovněž vykazují výrazně špatné třídní společenství s malou tolerancí mezi žáky, vysokým konkurenčním bojem a malou kohezí ve třídě. Objevuje se u nich průměrná nechuť ke škole, avšak větší strach ze školy. Vzájemný vztah mezi učiteli je však pozitivní. Učitelé se ale málo sociálně angažují a prožívají více stresu. Kontakt mezi učiteli a ředitelem je průměrný. Všeobecné posouzení klimatu rodiči a učiteli je negativní.

- *Distanční klimatický typ* se projevuje negativními vztahy mezi učiteli a žáky (malá možnost žáků podílet se na spoluurčování aktivit, extrémně nízký disciplinární tlak, velké požadavky na výkon, nepatrná podpora žáků učiteli). Vztahy mezi spolužáky jsou ovšem na dobré úrovni. Tento klimatický typ je tedy charakteristický osobní distancí mezi učiteli a žáky při vysoké soudržnosti uvnitř třídy. U žáků se projevuje velká nechut' ke škole a k učení. Nemají ze školy vůbec radost. Zřetelná je nízká motivace. Do školy se však nebojí chodit. Vztah ředitel - učitelé a vzájemné vztahy mezi učiteli jsou hodnocené negativně. Učitelé jsou opět málo sociálně angažovaní a hodně trpí stresovými situacemi. Rodiče a učitelé hodnotí toto klima negativně.
- *Osobnostně orientovaný klimatický typ* je velmi příznivý. Projevuje se zde tolerance k žákům, podpora a pomoc žákům, sociální angažovanost pro jejich individuální potřeby. Učitelé jen minimálně vyvolávají stresové situace. Pozitivně se hodnotí vztahy žáků k učitelům i vzájemné vztahy mezi žáky. Třídní společenství označují žáci jako nadprůměrně dobré. Pěkné jsou také vztahy mezi učiteli a učiteli a ředitelem. Požadavky na výkon se spojují s přesvědčením, že bez tlaku na výkon by docházelo k frustraci. Mladí lidé potřebují přece překonávat překážky a respektovat požadavky. Výkony žáků jsou zde potom vyšší. Objevuje se u nich sice strach ze školy, a také nechut' ke škole, ale jen na velmi nízké úrovni. Většinou prožívají žáci ve škole radost a zájem o učení s velmi vysokou motivací. Hodnocení žáků inklinuje k průměrným a nadprůměrným hodnotám. "Nedostatečná" se objevuje zřídka. V tomto klimatu vnímají učitelé možnost svobodného rozvoje. Jsou spokojeni se zaměstnáním, i když jsou na ně kladeny vysoké kvalitativní nároky. Rodiče a učitelé považují toto školní klima za pozitivní.

Grecmanová (1998) rozděluje pozitivní klima ze tří hledisek:

Z hlediska žáka:

- Umožňuje samostatné objevené učení, ze kterého má žák radost;
- Klade požadavky, odpovídající individuálním schopnostem žáka;
- Dává žákovi jistotu, že bude akceptován;
- Umožňuje žákovi zažít úspěch;
- Je pro žáka organizačně přehledné;
- Zprostředkuje žákovi vědomí, že se k němu přistupuje spravedlivě;

- Dává žákovi možnost tvořit školu jako vlastní životní prostor a jako takovou ji vnímat.

Z hlediska učitele:

- Můžeme chápat jako pracoviště, kde učitel rád pracuje, dobře a adresně učí, rád spolupracuje se žáky, rodiči a kolegy;
- Umožňuje učiteli prožívat: citový soulad a pocit sounáležitosti s ostatními učiteli, úspěch v oboru jeho působnosti a pocit seberealizace v práci, pocit svobody a samostatnosti v práci, radost z pochvaly a uznání i ze spravedlivého ohodnocení, spokojenost s daným stavem věci i s bezkonfliktní atmosférou.

Od pozitivního školního klimatu rodiče očekávají:

- Vstřícnost učitelů;
- Spravedlivé hodnocení a spravedlivé zacházení s dětmi;
- Transparentnost rozhodnutí (např. organizačních, výchovných);
- Vychovatelskou kvalifikovanost a vyučovací kompetentnost učitelů;
- Vhodnou motivaci žáků k učení;
- Individuální podporu každému dítěti;
- Cílevědomou práci školy s ohledem na úroveň žáků v kognitivní a emocionální oblasti.

1.3 Osobnost učitele

Osobností se v psychologii rozumí individuální jednota člověka. Vyznačuje se integrací, interakcí a směřováním k cíli. Na učitele a jeho osobnost se kladou požadavky spojené s dosažením vyšší úrovně morálních vlastností úzce spojených s výkonem jeho profese. Vyzrálá učitelská osobnost má široký kulturně politický rozhled a vysokou erudovanost ve svém oboru. Neobejde se bez komunikativních dovedností a hlubokého a vřelého vztahu k dětem. Učitel musí být specialistou na práci s lidmi v procesu vzájemného působení a formování jednoho člověka druhým člověkem (Valach, 1998).

Učitel současnosti musí naplňovat rychle se měnící požadavky společnosti a orientovat se v nových poznacích vědy, kultury a techniky. Aby byl schopen formovat kritické a tvořivé

myšlení svých žáků, musí rozumět jejich psychice a zákonitostem života v rodinném i žákovském kolektivu.

Pouze na těchto předpokladech může vyrůstat jeho profesionalita, podporovaná zdravým sebevědomím a autoritou získanou u žáků, rodičů a veřejnosti (Nelešovská, 2005).

1.3.1 Maladjustace učitele

Základní podmínkou přiměřené funkčnosti učitele ve škole je přiměřená adaptovanost učitele v profesionální roli, jejíž vnitřní dimenze je v sociální psychologii zvána adjustovaností.

Za zdroje maladjustovaného chování pedagogů považujeme:

- Neuropsychická instabilita /zvýšená intrapsychická tenze, neurotické tendence provázené náladovostí, nevlídností, úzkostností, unavitelností CNS/;
- Ztížené snášení frustrací a stresů, které přináší specifická atmosféra výchovně vzdělávacího procesu ...;
- Postižnost ideologickou malformací – v podobě stupně indoktrinovanosti – do jaké míry je on sám persona indoctrinata;
- Burn –out syndrom, který znamená maximální maladjustaci a mentálně hygienickou nezbytnost zásadního řešení profesionálního uplatnění v podobě odchodu ze školy;
- Obsolescence, tj.proces zpomalování, ubývání a nakonec ztráta dříve nabytých schopností, dovedností a návyků /včetně profesionálních / (Musil, 2005) .

1.4 Osobnost žáka

Jak uvádí Musil (2005), vztahy mezi učitelem a žáky ve škole jsou po vztazích v rodině nejvýznamnější pro dítě i mladistvého. V rámci socializačního procesu mají zásadní význam při první formaci sociální role dítěte. To se promítá i do pozdějšího procesu individuálního podílu při tvorbě rolí. Role učitele a žáka jsou vymezeny třemi hledisky, a to:

1. institucionální normou (vymezením) role;
2. očekávaným chováním, které je připisováno roli (ze strany nadřízených školských úřadů, rodičů, veřejnosti, žáků a učitelů samotných);

3. skutečným chování.

Zapojuje se zde socializační mechanismus sociálního srovnávání formovaný různými tendencemi a vnitroskupinovými (vč. dyadických) procesy jako jsou: možnosti individuální sociální kognitivní percepce žáka, vnější faktory prospívající utváření žákova sebepojetí – sociální facilitace, sociální zdroje geneze poznávání, prožívání a chování žáka (geneze emocí, postojů, volitivní složky chování), podmínky optimální seberealizace v jednotlivých vývojových stádiích, podmínky přijetí role v dané skupině, skupinové expektace, typ učitelova chování.

1.4.1 Dynamika osobnosti žáka

Musil (2005,s.88), upozorňuje na skutečnost, že *„...v průběhu školní docházky se mění podmínky ve vztahu k ontogenetickému zrání žáka, proces sociální adaptace a adjustace se usloňuje, interakce se interindividuálně vyhraňuje a specifikuje podle osobnostních daností na obou stranách“*.

Časová období, do nichž se kumulují charakteristické znaky tělesného, mentálního, emocionálního, sociálního a pohybového vývoje člověka nazýváme období vývoje:

- Období mladšího školního věku (6-11 let)
  - důležité období socializace, vývoj dítěte je po všech stránkách rovnoměrný, děti jsou optimistické, mají zájem o vše konkrétní, jsou snadno ovladatelné, vhodná doba na výchovu od spontánnosti k systematické přípravě, osvojování morálních norem, hygieny, pravidelnosti, abstraktního myšlení;
- Období staršího školního věku (11-15 let)
  - nastává výrazná změna růstu (výška, hmotnost), vytváří se nové sociální situace - uzavírání se do sebe, snaha o odlišení, výrazně se prohlubuje citová sféra, vznik intelektuálních zálib, výchovné zásahy pedagoga omezovat pouze na nejnutnější míru;
- Adolescence (15-18, 20 let)
  - dosažení fyziologického vývoje, rozvoj všech pohybových schopností, plný rozvoj abstraktního myšlení, logického uvažování, syntézy a analýzy, chápání pojmů, smy-

sl pro pravdu, svobodu, čest, právo a spravedlnost bývá vyhraněně nekompromisní, nutný je pedagogický takt s přiměřenou tolerancí.

1.4.2 Maladjustace žáka

Podle Coleové (In Musil, 2005) lze maladjustaci žáka rozpoznat na základě zjištění přítomnosti několika symptomů:

- Somatické projevy: motorický neklid, poruchy koordinace pohybů, obezita, neurotické projevy – balbuties, tiky, cephalaea, nechutenství, eretismus a ereutofobie (sklon k červenání a chorobný strach z toho);
- Symptomy emocionální nezralosti: afektivní labilita, impulzivita, závislost na dospělé osobě;
- Snížená sociální adaptabilita: plachost, tendence k samotářství, nedostatek přátel;
- Symptomy exhibicionismu: nadměrná snaha po atraktivním chování, podbízění se spolužákům, pokus hrát zábavného, nápadný souhlas se vším, co říká učitel;
- Symptomy intelektuálních těžkostí: nápadná pomalost při odpovědích, soustavně mylná interpretace chování ostatních spolužáků;
- Symptomy antisociálních tendencí: agresivní postoj ve všech vztazích, drzost, poškozování školního majetku, hrubé vyjadřování, nepřiměřený zájem o sexualitu, odpor k autoritám, neochota podřizovat se školnímu řádu, podvádění, lhaní, záporný vztah ke školním povinnostem, drobná delikvence, neodůvodněné absence.

Maladjustace žáka se odráží jak v jeho snížené popularitě u spolužáků a učitelů, ve snížené akceptaci, nižším sociometrickém statusu, tak v podceňování se při hodnocení.

2 KOMUNIKACE A JEJÍ SPECIFIKA VE ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ

Existují desítky definic pojmu komunikace. Slovo komunikace je latinského původu. V latině se slovem *communicare* rozumí *communem redere* - učinit společným. Hlubší význam slova komunikace vyjadřuje latinská věta " *communicare est multum dare* " - komunikovat znamená mnoho dávat. Tento hlubší význam vyjadřuje český termín „sdílet se s někým o něco“ (Křivohlavý, 1986).

Jak uvádí Křivohlavý (1988) komunikaci chápeme jako předávání informací, interakci jako vzájemné působení a sociální percepci jako vnímání, poznávání člověka člověkem. Tyto tři stránky při vzájemné komunikaci od sebe nelze oddělovat, ale je nutno je chápat jako celek. Pozorný posluchač nevnímá jen informaci, kterou mu druhý předává, ale vnímá i jeho pocity postoje, nálady. Naopak i ten, kdo mluví, nesděljuje jen informace, ale i postoj k věci, o které mluví, postoj k posluchači, své sebepojetí za koho se považuje, tebe-pojetí - za koho považuje druhého, svá přání.

O tom, co se děje při vzájemném setkávání lidí, nás Křivohlavý (1986) v teorii sociální komunikace upozorňuje na tři základní poučky:

- První je " není možno nekomunikovat ". Při setkání s druhým vždy předáváme určité sdělení. Sdělením může být letmý pohled, úsměv, přiblížení, oddálení. Sdělením je i to, jestliže někoho potkáme a on dělá, že nás nevidí.
- Druhá poučka říká: " není možno nemetakomunikovat ", kdy meta znamená " to, co je nad ". Nad naší komunikací může být např. přesvědčení, že to co sdělujeme, je skutečná událost nebo naopak určitá nejistota, že to co sdělujeme, je jen moje domněnka. Může tam být také simulace (snaha za pravdivé podávat to, co je ve skutečnosti jiné) nebo disimulace (snaha zamaskovat to, co existuje).
- Třetí věta teorie komunikace je: " není možno se nijak nechovat ". To znamená, že když něco sdělujeme, vždycky se přitom nějak chováme a to prozrazuje, jaký postoj máme k tomu, co říkáme

Obecně se dá shrnout, že sociálně-psychologický pojem komunikace znamená dorozumívání se či sdělování jistých informací, jejich zpracování a přijímání, což je tzv. jednostranné sdělování, a dále pak vzájemná výměna informací. Komunikace je tedy částí sociální interakce – vzájemného působení mezi lidmi.

2.1 Pedagogická komunikace

„Pedagogická komunikaci je výměna informací mezi účastníky výchovně-vzdělávacích cílů. Pedagogická komunikace se řídí osobitými pravidly, které určují pravomoce jejich účastníků.“ (Gavora, 1988 In Nelešovská, 2005, s.26)

Již před několika staletími podobnou myšlenku vyslovil také náš pedagog, myslitel, filosof J.A.Komenský. Jeho úvaha nese jistou noblesu doby, ve které vznikala:

„Řeč nechť souhlasí s rozumem jak mluvícího, tak naslouchajícího. Mluvící, aby nevyjadřoval něco jiného, než cítí, poslouchajícího, aby se to hodilo k jeho chápavosti. Jinak budeš mluvit marně. Řeč nechť se shoduje s okolnostmi, kdo, co, proč, kdy, kde mluví, neboť kdo má mnoho vykonat, musí mluvit málo, kde není dost času, nesmí být řeč rozvláčná. Nemluv vše, co bys mohl nebo co víš, ale jen to, co prospívá. Prázdné nádoby duní. Je lépe neříci sto věcí, jež by měly být řečeny, než říci jednu, jež by měla být zamlčena“ (In Nelešovská, 2005, s.28).

2.1.1 Účastníci pedagogické komunikace

Gavora (In Nelešovská, 2005) vymezuje několik typů vztahů, ve kterých se nachází účastníci pedagogické komunikace:

1. učitel x žák, třída, skupina žáků;
2. žák x třída, skupina žáků, žák;
3. skupina žáků x skupina žáků, třída.

2.1.2 Pravidla pedagogické komunikace

Průběh pedagogické komunikace je do značné míry ovlivněn pravidly, podle nichž se komunikuje. Pod pojmem pravidla se ukrývá více než jen klasický školní řád, který visí v každé třídě našich škol (Nelešovská, 2005).

Mareš (1995) uvádí tři skupiny, které formulují komunikační pravidla:

1. škola – ta svá pravidla většinou formuluje ve školním řádu. Jedná se o výčet povinností, které si žáci nechtějí a ani nemohou zapamatovat. Proto většinou plní jedinou funkci – jsou vhodným textem k přepisu pro problémové žáky.

2. daná společnost – tato pravidla se často jeví jako nevýznamná. Teprve zkušený pedagog dokáže rozpoznat i jemné rozdíly v chování žáků daných odlišnou kulturou, náboženským přesvědčením atp.
3. výsledek složitého procesu střetu zájmů mezi učitelem a žáky – tato pravidla se dlouho a složitě vyvíjejí. Takřka vždy se opakuje proces vzájemného poznávání, kdy děti zkoušejí, co nový učitel vydrží, co si mohou dovolit. Záleží jen na autoritě učitele, na jeho nárocích a požadavcích, které vůči žákům má, ale i na žácích samotných.

2.1.3 Vliv pedagogické komunikace na osobnost žáka

Je všeobecně známo, že ve škole je osobnost žáka spoluvytvářena interakcí mezi učitelem a žákem a vztahy mezi žáky navzájem.

Jak uvádí Nelešovská (2005), ve školní výchově dětí je třeba věnovat mimořádnou pozornost negativním postojům, všem reakcím i vlastnostem žáků, a to z důvodu, že determinují školní neúspěšnost dítěte a omezují možnosti vývoje dítěte v podmínkách výchovně – vzdělávacího působení školy. Povážlivé je zejména to, že ústí ve vznik tzv. syndromu neúspěšnosti osobnosti.

Syndrom neúspěšnosti osobnosti

- je určitý prožitkově postojový komplex, který vyplývá z předchozích zkušeností jedince s neúspěchem v určitých typech činnosti nebo v životě vůbec. Je často upevněn v jeho osobnosti jako vlastnost nebo rys a poté představuje vnitřní, psychický faktor, ovlivňující jednání a prožívání jedince v obdobných situacích v budoucnosti. Jestliže učitel nebo okolí dítěte zdůrazňuje především neúspěchy dítěte, učí je tím vlastně spojovat s činností určité stavy a ty pak mají na samu činnost negativní dopad. Tyto stavy se sice vyvíjejí na neřečové, pocitové rovině, ale v dítěti to vyvolává pocit, že je neschopné, hloupé, horší než spolužáci. Důvod, proč se tyto psychické stavy většinou ustalují jen na neřečové úrovni, je dvojitý. Jednak se životní zkušenosti formují v osobnosti ještě před tím, než je dítě schopno dostatečně pronikavého sebepoznání, než vývojově dospívá k potřebě analyzovat sebe sama, a jednak se člověk, a především dítě, vyhýbá vyhocení nepříznivých závěrů o sobě samém, protože by mohly rozrušit jeho důvěru ve štěstí, uplatnění, úspěch. Proto se žáci

zpravidla verbalizaci vyhýbají. Pokud jsou k ní okolnostmi tlačeni, pak je tato verbalizace zkreslená, nepřesná, a to díky působení tzv. psychického mechanismu obrany.

2.2 Komunikace učitele s rodiči žáků

Třídní učitel ve funkci koordinačního a integračního činitele komunikuje především s žáky své třídy, s jejich rodiči, ostatními vyučujícími, vedením školy, případně se školním psychologem, speciálním pedagogem, výchovným poradcem a širší veřejností, v závislosti na charakteru situace také s dalšími odborníky jako např. s lékaři, právníky, policisty apod.

Jak účinně předcházet konfliktům s rodiči žáků? Podstatné je dostatečně často mluvit s rodiči nebo - protože času je málo a rodiče často nepovažují za nutné do školy přijít - alespoň nastolit takovou komunikační rovinu, kdy učitel může kdykoliv zatelefonovat jednomu nebo druhému rodiči a mluvit s ním o případných problémech dítěte ve škole. Potíže nastávají, když rodič učiteli naznačí, že se mu něco v jeho přístupu k dítěti nelíbí, pedagog to obvykle vnímá jako útok na svou osobu. A totéž platí obráceně. Pokud pedagog vytýká rodiči, že třeba nedostatečně kontroluje domácí úkoly dítěte, většina rodičů to vnímá jako útok na svou schopnost vychovávat své dítě. Vztahy učitelů a rodičů jsou tedy potenciálně konfliktní půdou, vyučující by proto měl dávat rodičům najevo, že si jich váží a respektuje jejich roli těch, kdo jsou za dítě nejvíc odpovědní. Ideální je, když se obě strany shodnou, že případné problémy žáka jsou jejich společným problémem. Všichni zúčastnění dospělí by měli získat pocit, že spolupracují ve prospěch dítěte a že tedy nejsou soupeři, kteří si vzájemně snaží dokázat, kdo dělá větší chyby (Dvořák, 2006).

2.3 Třídní schůzky s rodiči žáků

Třídní schůzky patří neodmyslitelně k tradicím českého školství. Jejich podoba zůstává v řadě škol po léta (někdy dokonce po desetiletí) stejná. Situace, kdy je dvě generace prožívají podle stejného scénáře, není nijak neobvyklá. Neobvyklá bývá spíš změna ve scénáři třídních schůzek.

Vede-li učitel přibližně stále týž monolog, děti jsou pevně zaškatulkované po celou dobu představení, respektive školní docházky. Prostor pro rovnocenný dialog s rodiči má pak rozměry minimální. „Skalními diváky“ repríz zůstávají obvykle rodiče bezproblémových

dětí a dále ti, kterým to velí vrozený smysl pro povinnost. Rodiče „potížistů“ všeho druhu na svoji účast dříve či později rezignují - pochopitelně k nelibosti učitelů. Pokud jsou třídní schůzky vnímány opravdu jako událost obtěžující, stresující či dokonce nic neříkající a nic neřešící, nebo se stávají příležitostí k tomu, aby si obě zúčastněné strany dokazovaly, kdo to s dětmi umí lépe, nemůže si od nich nikdo ze zúčastněných mnoho slibovat (Darániová, 2007).

Podmínkou účinné komunikace se žáky je především její oboustrannost. Je tedy třeba jak předávat sdělení žákům, tak přijímat to jejich. Doporučuje se, aby třídní učitel užíval spíše popisný, nikoliv posuzující jazyk, aby se vyhnul vzbuzování hořkosti a bojů o moc, které se u žáků objeví, když se ve třídě dostávají do trapných situací, a aby získal důvěru žáků, a pochopil, že spoluprací s ním a účastí na učebních činnostech, které připravil, neriskují ztrátu vlastní hodnoty.

Komunikace třídního učitele by měla podporovat, aby se jeho žáci rozhodli dávat pozor, když mluví a měla by být prostá nechtěných sdělení, která žákům zastírají informace o tom, jaké chování od nich očekává. Dále zdůrazňuje, že třídní učitel by měl klást při komunikaci o prospěchu žáků (s žáky i s rodiči) důraz spíše na formativní než na finální hodnocení a vždy si uvědomovat, že úroveň profesionality, s jakou hovoří se žáky a o nich, ovlivňuje míru důvěry žáků k jemu samotnému. Třídní učitel by měl komunikovat asertivně a vyhnout se v jednání s žákem nepřátelským nebo submisivním reakcím (Cangelosi, 1994).

2.3.1 Třídní schůzky klasické

Pod klasickými třídními schůzkami si představme tradičně uspořádanou třídu v řadách, kde rodiče sedí za sebou a poslouchají výklad třídního učitele či následně předčítané známky od ostatních učitelů. Třídní schůzky jsou zejména na základní škole nutností, ale pokud rodič běžně komunikuje s kantory, nemusí navštěvovat třídní schůzky.

2.3.2 Třídní schůzky netradiční

Je nutné umět rodiče na třídní schůzky pozvat - místo pouhého zápisu do žákovské knížky vytvořit malý letáček s programem. Není od věci, pokud se již dopředu s aktivnější částí rodičů domluvíme na tom, že se např. přichystá malé pohoštění. Přispěje to k uvolněnější atmosféře.

Rodiče také nemusí sedět v lavicích, ale třídu uspořádáme tak, aby všichni seděli za jedním stolem. Proměňme třídní schůzky v diskusi všech rodičů nad určitými tématy. Ptejme se jich na jejich názor, co by pro své děti chtěli jinak apod. Rodiče musí cítit ze strany školy naprostou otevřenost a snahu vytvořit co nejlepší prostředí a podmínky pro své žáky.

Na třídní schůzky může být navázáno i večerním neformálním setkáním rodičů s jejich třídním učitelem, např. v nějakém restauračním zařízení.

2.3.3 Semináře pro rodiče

S probíhající kurikulární reformou je nutné začít informovat rodiče o jejím smyslu a významu. Možností je opět několik, nicméně jako nejideálnější se jeví uspořádat seminář, na který budou pozváni přímo rodiče. O semináři musí být však rodiče důkladně informováni z různých zdrojů a přínosná může být i anketa, z níž se dozvíme, co rodiče nejvíce zajímá. Tak se vyhneme tomu, že se semináře zúčastní jen "hrstka" rodičů. Na semináři pak vysvětlíme, obhájíme a ukážeme na to, co se nám daří a zároveň rodičům sdělíme, v čem jsou nutné další změny. Nejvhodnější dobou pro uspořádání semináře je říjen až listopad (vyjma období podzimních prázdnin) a únor až duben (vyjma období kolem pololetních, jarních a velikonočních prázdnin).

Jak takový seminář probíhá? Musí jít o fundovanou přednášku, avšak měli bychom mít na mysli, že před námi nejsou ostatní kolegové z jiných škol, ale rodiče, kteří situaci v českém školství nemusí vůbec znát. Vyjma přednášky je dobré vést diskusi. Zároveň je možné rozčlenit rodiče do pracovních skupin a na jednoduchých tématech jim vysvětlit, o čem školní vzdělávací program je /např. co všechno můžeme žáky naučit na okolí školy či jak jde dohromady současná škola a realita života/ (Hoštička, 2006).

2.3.4 Konzultační hodiny

Na některých školách fungují místo třídních schůzek konzultační odpoledne. Nepopírají smysl klasických třídních schůzek, jak je známe, ale k problematice přistupují jiným způsobem. Nabízejí soukromí – obvykle se jich účastní učitel, rodiče a žák. Nabízejí čas. Jednání bývá otevřenější a konstruktivnější. Vzájemná komunikace všech vede k větší objektivitě, posiluje vazby mezi zúčastněnými. Pro učitele je tato forma náročnější, a to nejenom časově. Na každou konzultaci se musí důkladně připravit, nemůže předkládat obecné pravdy, musí být naprosto konkrétní. Musí umět správně zdůraznit silné stránky žákovy osob-

nosti i vhodně upozornit na nedostatky. Diskuze se ovšem vyplatí. I žák pochopí, že tato situace je odlišná od „klasické“, kdy děti v době konání třídních schůzek předstírají hluboký spánek již od odpoledních hodin, přesně v duchu rčení „ráno moudřejší večera“ (Darániová, 2007).

Přesné stanovení konzultačních hodin je výhodné jak pro rodiče, tak pro učitele. Rodič ví, kdy může vyučujícího navštívit, a vyučující se vyhne tomu, že za ním nikdo nepřijde v dobu, kdy musí např. učit. Konzultační hodiny je však nutné stanovit na dobu, kdy má rodič možnost konzultaci stihnout.

2.3.5 Mobilní telefon

V rámci usnadnění komunikace např. mezi třídním učitelem a rodičem je dobré, aby na sebe měli telefonní kontakt. Přitom je nutné dohodnout se na pravidlech komunikace (v jaký čas nás mohou rodiče kontaktovat apod). Pomocí krátkých textových zpráv lze domluvit i omlouvání chybějících žáků ze strany rodičů. Musíme však vždy následně vyžadovat i písemnou omluvu.

2.3.6 E-mailová pošta

Dnešní doba nabízí také možnost komunikovat přes e-mail. V rámci dobré komunikace není vhodné odpovídat s přílišným zpožděním. Přes e-mail můžeme také rodiče informovat o všem, co se ve škole děje. Tímto způsobem může též vedení školy rozesílat rodičům školní noviny či informační list. (Hoštička, 2006).

2.3.7 Reakce rodičů na hodnocení žáka ve škole

Hodnocení ve škole dává žákům informace o nich samých, o jejich úspěšném či neúspěšném osvojování si konkrétního učiva. Je vodítkem a ukazatelem, kam mají nasměřovat svou pozornost a píli. Ve školní praxi se setkáváme s mnoha způsoby a metodami hodnocení, které jsou nedílnou součástí vyučování.

Pro rodiče je školní hodnocení prostředek, který jim zajišťuje informace o tom, jak si jejich dítě vede ve školních podmínkách. Hodnocení často upřednostňují ve formě známky, protože si tak snáze udělají představu o předpokládaném vstupu na vyšší stupeň školy a nakonec do života. Kromě *informační funkce* má tedy pro rodiče hodnocení výrazně *sociální funkci*, protože má vliv na zařazení dítěte do určitých sociálních struktur. Další funkcí je

funkce prognostická, protože hodnocení ovlivňuje představu rodiny o perspektivách jejich členů.

Pro učitele, žáky i jejich rodiče má školní hodnocení i *selektivní funkci*. Učitel rozděluje žáky do homogenních skupin prostřednictvím hodnocení a na základě toho s nimi diferencovaně pracuje se záměrem a snahou vytvořit tímto způsobem předpoklady pro optimální rozvoj každého žáka. Následovně toto rozdělení a hodnocení sděluje všem účastníkům hodnocení. Ti získávají obraz o tom, ve kterých vědních oborech bude žák vynikat a které jsou tedy pro jeho životní dráhu perspektivnější.

Rodiče se tuto skutečnost dozvídají jen prostřednictvím známek a naučili se bohužel ptát svého dítěte, jakou známku dostal, a nikoli na to, co se vlastně naučil, co ve škole dělal a jak mu to šlo. Za známkami nevidí znalosti, dovednosti a schopnosti, ale pozice a životní perspektivy svých dětí.

Pokud by rodiče zajímal skutečný výkon žáka, začali by se dožadovat podrobnějšího slovního hodnocení, zajímali by se o příčiny nedostatků a možnost jejich odstranění. Spolupráce mezi rodinou a školou by se v mnohém zkvalitnila (Čapek, 2008).

2.3.8 Význam známky pro rodiče

Jak bylo výše uvedeno, známka je jeden z nejdůležitějších způsobů komunikace mezi rodinou a školou. Díky ní mají rodiče přehled o chování a výkonu svého dítěte a v rámci časového úseku si mohou utvořit představu o jeho školním vývoji. Postoj k výkonu jejich dítěte je velmi subjektivní a často se s výkony svých dětí identifikují a ztotožňují. Mnohdy pak jejich motivace a snaha realizovat své vlastní sny působí na dětskou psychiku vesměs negativně. Rodiče používají mechanismy odměn a trestů, mezi které patří nepřiměřená výchovná opatření, rozdílné chování v případě úspěchu a neúspěchu, destruktivní akty či přehnané rozmazlování. To jen utvrzuje žáka ve ztotožňování školního úspěchu s vlastní osobní hodnotou. Rodičům se, díky jejich neobjektivnosti, často nedaří přistupovat ke známkám věcně, a pokud známky neplní jejich očekávání, přisuzují vinu dítěti nebo učiteli. Cítí se zasaženi ve svých představách a místo, aby se snažili povzbudit a pomoci dítěti zlepšit své slabé stránky v učení, zahrnou je pouze tresty a zákazy.

Je-li známka jedinou informací, kterou rodič dostane, neví prakticky, jak si jeho dítě vede v porovnání s ostatními, v čem vyniká, v čem by se měl zlepšit a kde by měl projevit více

snahy. Jedna hodnota známky může označovat nadané dítě s nulovou snahou a aktivitou, které neprojevuje zájem o studium, i velmi pilné dítě s průměrnými až podprůměrnými vlohami a schopnostmi. Zámka potom ztrácí svou výpovědní hodnotu, tudíž pozbývá svůj jediný smysl.

Nejčastější reakce rodičů na známky jejich dítěte ve škole:

- agresivní chování rodičů, které zahrnuje zákazy, příkazy, vynadání, výčitky, zlobení se a fyzické tresty;
- hostilní chování rodičů, které označuje situaci, kdy jsou rodiče smutní, naštvaní, mrzutí, nejsou rádi a nebo jsou nespokojeni, ale vesměs nic neudělají;
- pochopení rodičů lze definovat větami: „nevadí jim to“, „nedělají z toho vědu“, řeknou že „se to stane“ atd.;
- domluva rodičů zahrnuje upozornění nebo doporučení, ať se problematickou látku žák co nejdříve doučí, polepší se, nebo se učí víc;
- pomoc ze strany rodičů žáci zmiňovali slovy „učí se se mnou“, „probíráme spolu, to co mi nešlo“, „látku mi vysvětlí“ atd (Čapek, 2008).

2.4 Elektronická žákovská knížka

Vedle klasických papírových žákovských knížek se začínají používat také elektronické žákovské knížky. Školy tak využívají možnosti výpočetní techniky. Elektronická žákovská knížka představuje nejmodernější způsob komunikace školy s rodiči.

Jedná se v podstatě o nástroj, který umožňuje rodičům přístup prakticky z kteréhokoli místa do databáze žáka, z níž se dozví o jeho studijních výsledcích a docházce. Kantoři a rodiče bývají z pravidla s elektronickou žákovskou spokojeni, méně spokojeni jsou problémoví studenti, kteří elektronickou žákovskou mohou těžko zapomenout. Největším plusem je komunikace mezi rodiči a školou. Elektronické žákovské řeší i ochranu osobních údajů. Každý z rodičů žáků obdrží uživatelské jméno a heslo, pod nímž se bude přihlašovat do systému. Zkontrolovat bude moci pouze prospěch a docházku svého dítěte, nebude mít možnost porovnávat jeho výsledky s ostatními. Podobně i učitelé mohou zadávat známky jen těm žákům, které učí, k ostatním nemají přístup.

Program, v němž elektronická žákovská knížka pracuje, má i další funkce:

- Umí udělat vážený průměr z jednotlivých známek studenta, a to i podle závažnosti práce, za níž byla známka udělena, každý učitel totiž zadává známky včetně označení jejich důležitosti;
- Umožňuje také zjistit, jaké písemné práce, testy a zkoušení dítě čekají;
- Součástí programu je i nástěnka, kam může učitel umístit informaci například o třídní schůzce, ale i rodiče mohou napsat učitelům;
- Rodičům systém také umožňuje přicházet na tradiční třídní schůzky, které školy nechtějí rušit. Rodiče mohou být připraveni a nebyť nepříjemně překvapeni výsledky studia svého dítěte. Systém zároveň zvyšuje i zodpovědnost učitelů za udělované známky;
- V elektronické žákovské knížce rodiče naleznou i přehled získaných poznámek a pochval. Kromě toho zde mají k dispozici jednoduchý nástroj pro podání elektronické omluvenky;
- Elektronická žákovská knížka umožňuje také získávat aktuální informace o rozvrhu, jeho změnách, suplování a odpadlých hodinách;
- Aktuální informovanost žáků i rodičů o akcích školy;
- Aktuální informovanost rodičů o problémovém chování dítěte (známky, neomluvené hodiny, nepřítomnost ve výuce, kázeňská opatření), omluvené i neomluvené hodiny žáka, aktuální přítomnost ve škole;
- Hodnocení žáka v jednotlivých předmětech, průběh a průměr, chování žáka, přehled probraného učiva za zvolené období v libovolném předmětu;
- Komunikace s rodiči a žáky prostřednictvím e-mailu nebo SMS;
- Možnost využití e-learningových školních výukových materiálů a v neposlední řadě možnost rezervace knih přes internet.

Mladí učitelé bývají z nové elektronické knížky nadšeni, ti starší novinku zatím nechtějí. Pro mnohé učitele to znamená především práci navíc. Mimo známek udělených do klasické papírové žákovské knížky během vyučování, budou muset v odpoledních hodinách dané známky přepsat do elektronické podoby. Aby mohla elektronická žákovská knížka zcela

plnit svůj účel, je důležité, aby učitelé dbali na aktuálnost zadaných známek a informací určených pro rodiče žáků. Samozřejmostí je možnost internetového připojení rodičů v domácnosti, popř. na pracovišti (www.skolaonline.cz).

2.5 Webová prezentace školy

Forem komunikace, předávání informací a spolupráce je několik. K předávání informací, komunikaci a spolupráci již nestačí ústní sdělení na třídních schůzkách či nástěnka při hlavním vchodu školy. Webové stránky školy a e-mailová pošta, to je realita těchto dnů.

Při prvním otevření webových stránek školy si rodič může všimnout grafiky a jejich členění. Již tento moment může rodiče přesvědčit o tom, zda má dál listovat.

Grafika by měla být nenásilná, barevná tak, aby naznačila, že vzdělávání žáků není černo-bílé. Také členění webových stránek do jednotlivých sekcí musí být přehledné. Je nutné vytvořit si takové škatulky, které budou jasně pojmenovatelné (např. učitel, rodič, žák nebo třídy, učebny, školní jídelna, školní družina, využití volného času, kontakty apod).

Zásadní podmínkou je aktuálnost webových stránek. Několik týdnů či měsíců stará informace nevěští nic dobrého. Je vhodné, aby přes webové stránky školy fungovalo objednávání obědů, aby zde byly umístěny rozvrhy jednotlivých tříd plus případné změny rozvrhu pro školní dny (suplování), dále pak kalendárium - jak celoškolní, tak i jednotlivých tříd, jídelní lístek minimálně na týden dopředu apod. Dalším znakem, že škola je skutečně aktivní, jsou fotogalerie z nejrůznějších akcí, pořádaných samotnou školou.

Webové stránky by v současnosti měly rodiči umět vysvětlit probíhající kurikulární reformu, podat mu zřetelnou informaci o tom, že se jedná o zkvalitnění výukových procesů. Pokud se na webových stránkách budou nacházet např. zadávané domácí úkoly či pracovní listy, je to jen ku prospěchu věci.

Na správě webových stránek školy by se měl podílet profesionál, ať se bude jednat o zaměstnance, který bude mít na starost celou počítačovou síť školy a veškeré počítačové vybavení, či učitele informatiky. Se svými příspěvky pak musí přidat ruku k dílu všichni pedagogičtí zaměstnanci včetně samotného vedení školy (Hoštička, 2006).

3 VÝCHOVNĚ – VZDĚLÁVACÍ PROBLÉMY ŽÁKŮ

Během výuky se žáci projevují všemi svými vlastnostmi a schopnostmi, a to i tehdy, když se obracíme jen na jednu z nich, např. jen na jejich rozumové schopnosti. Proto jsou žáci považováni za častý zdroj vzniku nestandardních pedagogických situací, které učitel musí řešit. Nedostatky v chování žáků však mohou být způsobeny řadou vnějších, mimoškolních příčin. Psychologické i sociologické výzkumy o tom podávají četná svědectví. Příčiny můžeme najít především v rodinné výchově, neboť rodina jako primární sociální skupina působí na žáky všestranně a dlouhodobě. Způsob rodinné výchovy je však poměrně málo postizitelný a často je žák jediným upřímným zdrojem informací o vztazích v rodině, o lhostejnosti rodičů nebo o týrání dětí. Dalším parametrem školního projevu dítěte je dětská či studentská skupina a vzájemné vztahy a přátelství. Žák je po zahájení školní docházky trvale včleněn do svého sociálního prostředí, jež všestranně utváří jeho postoje ke společnosti, k přírodě i ke vzdělání. Náprava žáka tedy není jen záležitostí učitele, nýbrž celé sítě sociálních vztahů, v nichž žák žije.

Druhým hlavním původcem nezvyklých školních situací jsou učitelé sami. V nejrůznějších školních situacích se projevuje osobnostní a sociální způsobilost učitele, která není totožná s jeho způsobilostí odbornou, předmětovou či pedagogickou. Do popředí vystupuje jeho sociální zkušenost a s ní spojené vlastnosti jako smysl pro humor, odvaha riskovat i schopnost se rychle rozhodovat, schopnost žáky pochopit a zároveň je pokárat i vysoká intelektuální úroveň, která se také projevuje ve způsobu řešení školních problémů (Pařízek, 1990).

V následujících kapitolách uvádím nejčastější výchovně vzdělávací problémy, se kterými se učitelé během své pedagogické praxe setkávají.

3.1 Školní nekázeň a vyrušování

V každé době (od vzniku veřejných škol), a ta dnešní není výjimkou, je školní kázeň velice aktuálním tématem. Kázeň, resp. nekázeň je jevem, se kterým se ve své praxi setká každý učitel. Odpradáвна se jím zabývali teoretikové i praktikové výchovy. V současné době je častým tématem hovorů ve sborovnách a stížností učitelů na třídních schůzkách. Dnešní situace je skutečně vážná. Pohár nekázně již začíná přetékat.

Nestěžují si však pouze učitelé, nýbrž i žáci, kterým se chování spolužáků ve škole nelíbí buď proto, že překračuje hranice dětské tolerance k drzosti, vulgárnosti, vandalismu, dro-

gám, nebo z toho důvodu, že sami na vlastní kůži zažívají šikanu ze strany svých spolužáků.

Stoupá i počet rodičů, kteří si vybírají základní školu pro své dítě nikoli podle toho, jakými vědomostmi je škola vybaví nebo jaké procento úspěšnosti v podobě přijatých absolventů na střední školy daná ZŠ vykazuje, ale podle toho, zda se na dané škole vyskytuje šikana, zda je na ní problém drog apod.

Školní nekázeň má mnoho příčin, ovlivňuje ji spousta okolností. Jednou z nich je i vžitý "předsudek" některých učitelů, kteří zastávají Příhodovu tezi, že škola učí, rodina vychovává. Jinak řečeno vycházejí z toho, že chování a tedy kázeň žáků je záležitostí rodiny, nikoliv školy. Do školy má už dítě přijít mravné, slušné, ukázněné - prostě vychované. Povinností učitele je učit žáky češtinu, matematiku, chemii, a ostatní předměty. Školní nekázeň představuje výrazný zátěžový faktor učitelské profese. Z pohledu žáků se jedná o jeden z hlavních stresorů jejich pobytu ve škole.

Mluvíme-li o problematice školní kázně, nemůžeme opomenout oblast kázeňských prostředků. *Jak dosáhnout kázně při výuce i o přestávkách? Jak ukáznit jednotlivé žáky? Jak nekázni předcházet?*

O kázeňských prostředcích a metodách lze uvažovat v různých rovinách. Předně je to oblast kázeňských prostředků ve vlastním slova smyslu. Druhou rovinu tvoří kázeňské koncepce či strategie a konečně třetí rovinu reprezentuje učitelův styl výchovy. Dále by bylo možné načrtnuté schéma rozšířit o konkrétní výchovné programy jednotlivých škol, které se pokoušejí řešit problematiku drog, šikany nebo vandalismu.

V nejširším slova smyslu je kázeňským prostředkem vše, co napomáhá k ukáznění žáků, studentů – lidí obecně. Na základě toho sem tedy patří sociální kompetence učitele (vytváření typu a charakteru skupin; vnímání žáka i s vlivy jeho prostředí a životní situace), sociální dovednosti učitele (dovednost v poznávání a posuzování lidí; pedagogický takt; dovednost vést; citlivá vnímavost vůči druhým), kooperativní vyučování, zajímavá výuka, motivace žáků, humor, důslednost, resp. přísnost, sebevědomé vystupování učitele před žáky, přirozená autorita učitele, učitelův styl výchovy, koedukace (dívky fungují jako „azbest“ mezi chlapci – znatelné důsledky absence ženského, resp. dívčího prvku ve třídě potvrzují učitelé, kteří učí v tzv. hokejových třídách, které navštěvují pouze chlapci), empatie,

porozumění pro žáky, trpělivost, projev důvěry, projev očekávání, estetické prostředí školy a třídy (Bendl, 2001).

3.2 Záškoláctví

Problém záškoláctví patří v současnosti mezi jedny z nejvážnějších problémů ve školství. Proto se vyvíjejí a byly vyvinuty mnohé metody a postupy, jak tomuto problému předcházet. Naproti tomu máme k dispozici mnoho informací a údajů, které poukazují na skutečnost, že tyto dosavadní formy prevence nejsou účinné a dostačující.

Podle Vágnerové (1988), je záškoláctví úmyslné zameškávání školního vyučování. Žák ze své vlastní vůle, většinou bez vědomí rodičů, nedochází do školy a neplní školní docházku. Jedná se o specifickou formu útěku žáka ze školy (Vágnerová, 1988).

Vágnerová (1988) dělí záškoláctví podle charakteru vzniku takto:

- *Záškoláctví, které má impulzivní charakter.* Dítě předem neplánuje, že nepůjde do školy, ale reaguje náhle, nepromyšleně nebo odejde v průběhu vyučování. Někdy i impulzivně vzniklé záškoláctví trvá několik dnů, než rodiče zjistí, že dítě nechodí do školy. Dítě pokračuje v chození za školu ze strachu z následků, protože neví, jak by se mělo zachovat.
- *Účelové, plánované záškoláctví.* Dítě předem plánuje odchod ze školy. Nejčastěji se vzdaluje pod nejrůznějšími záminkami v době, kdy očekává zkoušení nebo kdy má mít neoblíbený předmět nebo neoblíbeného učitele.

Jak Vágnerová dále uvádí, záškoláctví je projevem odporu dítěte ke škole. Jedná se o chování únikového typu a jeho cílem je vyhnout se nepříjemnostem, které dítě ve škole prožívá

Příčiny odporu ke škole:

- Špatné přizpůsobení školnímu režimu se projevuje u nezralého dítěte, které není schopné snášet omezení a podřídit svou činnost ostatním, nerespektuje autoritu.
- Nechuť ke školní práci, která vyplývá z nízké úrovně rozumových schopností nebo jiných specifických poruch, jako je např. dyslexie nebo vada řeči.

- Porucha mezilidských vztahů ve škole, kde jde buď o špatný vztah k učiteli, nebo nepřijetí dětským kolektivem, který může dítě zesměšňovat nebo týrat (Vágnerová, 1988).

Prevence záškoláctví:

Dobu a způsoby uvolnění žáka ze školního vyučování stanoví školní řád. V případě podezření z nevěrohodnosti dokladu potvrzujícího důvod nepřítomnosti žáka, se může ředitel školy v dané věci obrátit na zákonného zástupce nezletilého žáka, nebo požádat o spolupráci věcně příslušný správní orgán.

Na prevenci záškoláctví se podílí třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik prevence ve spolupráci s ostatními učiteli a zákonnými zástupci žáka. Součástí prevence je:

- Pravidelné zpracování dokumentace o absenci žáků;
- Součinnost se zákonnými zástupci;
- Analýza příčin záškoláctví žáků včetně přijetí příslušných opatření;
- Výchovné pohovory se žáky;
- Spolupráce se školním psychologem a institucemi pedagogicko-psychologického poradenství;
- Konání výchovných komisí ve škole;
- Spolupráce s orgány sociálně-právní ochrany dětí apod. (www.rvp.cz).

3.3 Šikana

Co je to šikana? Na tuto otázku neexistuje jednoduchá odpověď, protože ani sama otázka není jednoduchá. Z pozice pedagoga, odborníka, který chce skutečně pomoci, je třeba vidět šikanování z více praktických hledisek. Je mu nutné porozumět vícerozměrně.

Jak uvádí Bendl (2003), šikanu můžeme považovat za opakované týrání, zotročování, ponižování či omezování jedince nebo skupiny jiným jedincem nebo skupinou prostřednictvím agrese či manipulace. Šikana může mít podobu fyzickou i psychickou. Projevuje se ve všech skupinách věkových i sociálních. Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti.

Charakteristické vnější rysy šikany jsou:

- záměrnost jednání;
- nepoměr sil mezi agresorem a obětí (zpravidla vlastní fyzická síla, početní převaha agresorů; psychická převaha nad méně odolným jedincem);
- samoučelnost agrese, šikanujícímu nejde primárně o dosažení konkrétního cíle, zisku (sama agrese je původním a hlavním cílem šikany, protože je nejmarkantnějším stvrzením převahy útočníka, proto mu poskytuje nezastupitelné uspokojení);
- její opakování (jednorázovou agresí je možné považovat za šikanu v případě, že se agresor a oběť již znovu nesetkali).

Formy šikanování:

- ignorování oběti, její izolace;
- pomlouvání a zesměšňování (snižování pozice v kolektivu), ale i vyhrožování, udílení násilných a manipulativních příkazů a vydírání;
- krádeže věcí, jejich poškozování a nedovolenou manipulace s nimi;
- praktiky fyzického násilí, a to i za použití zbraní;
- nelze pominout ani šikanu se sexuálním podtextem, ta sahá od verbálního obtěžování až k pohlavnímu zneužívání a znásilnění;
- novým fenoménem je kyberšikana. Ta využívá možností, které jí poskytují moderní technologie, jako jsou mobilní telefony, fotoaparáty, kamery a internet. Příkladem může být nahrání ponižující situace na mobilní telefon a její rozesílání ve formě MMS či přes internet. Jde pak o „dovršení“ klasické šikany.

Znalost variant a typologie šikany usnadňuje odhalení signálů, které šikanovaný dává svému okolí.

Prevence šikany:

- Praktikování dozorů,
- Snaha odhalit šikanu cíleným pozorováním a dotazováním (i formou dotazníků a sociometrických šetření),

- Práce s (potenciální) obětí za účelem zvýšení sebedůvěry i odolnosti proti projevům šikany, Pavel Říčan dokonce mluví o „výchově k násilí“,
- Práce s (potencionálními) agresory, pěstování empatie, pomoc při budování jejich osobní perspektivy i s programy na odplavení stresu a agresivity,
- Práce se všemi žáky, která sestává z osvěty, mravní výchovy, pěstování spolupráce.

Metodické východisko pro vyšetřování pokročilé šikany ve školských zařízeních:

Při zjištění školního šikanování je příznačná naprostá bezmoc školy a většinou i policie. Základním předpokladem pro překonání bezmocnosti je požadavek, aby každá škola měla svůj "*poplachový plán*" jak jednat v krizové situaci. Prakticky to znamená, že všichni pedagogové vědí napřed, co mají v takové mimořádné situaci dělat a v případě potřeby jsou schopni zabezpečit nezbytný sled protikrizových opatření. Garantem fungování "*poplachového plánu*" v případě nouze je preventista šikanování (absolvent výcvikového kurzu) spolu s ředitelem.

Výchozí metodické principy pro potřeby vyšetřování pokročilé šikany, tzv. školního "lynčování":

Kostra pětikrokové strategie:

- Rozhovor s informátory a oběťmi;
- Nalezení vhodných svědků;
- Rozhovory se svědky;
- Zajištění ochrany obětem;
- Rozhovor s agresory.

Je účinná pro počáteční i pokročilá stadia, děti i mládež a různé typy zařízení. Zůstává tedy pro nás pevnou a bezpečnou oporou.

Dále k ní přidáme tzv. *počáteční kroky*, které uplatníme nikoliv u vybrané části, ale u celé třídy:

- Překonání šoku pedagoga,
- Bezprostřední záchrana oběti,

- a zvláštní organizační opatření
  - zalarmování učitelů na poschodí,
  - zabránění domluvě a křivé skupinové výpovědi,
  - pokračující pomoc a podpora oběti,
  - nahlášení policii (www.sikana.cz).

Řešení školní šikany má řadu překážek. Lze zde zahrnout chování učitelů, ředitelů i samotných žáků či nedostatečné legislativně-kázeňské pravomoci školy. Žáci a studenti by měli být vedeni k participaci na předcházení šikaně i na jejím řešení, ať již formou samosprávy nebo školních projektů. Jednoznačně přínosná je také dlouhodobá spolupráce s rodiči žáků a s institucemi, které se šikaně věnují (Bendl, 2003).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

4.1 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jakým způsobem se rodiče žáků na dané základní škole nejčastěji informují o školním prospěchu a chování jejich dítěte ve škole a jak na vzájemnou komunikaci pohlíží třídní učitelé žáků. Vzájemnou komunikaci mezi rodinou a třídními učiteli jsem také nechala zhodnotit výchovnou poradkyni školy, která svoji funkci vykonává již 17 let.

Výsledky výzkumu budou poskytnuty řediteli základní školy, na které výzkumné šetření probíhalo. Byla bych ráda, kdyby výsledky mého výzkumu přispěly k větší propagaci vzájemné otevřené komunikace mezi rodinou dítěte a školou, kterou dítě navštěvuje.

Hlavní výzkumnou otázkou, na kterou hledám odpověď, je:

1. Jaké způsoby získávání informací o prospěchu a chování svého dítěte ve škole rodiče žáků nejčastěji využívají?

Dílní otázky:

1. S jakými výchovně-vzdělávacími problémy se na třídního učitele nejčastěji obracejí žáci a rodiče žáků?
2. Jaké výchovně-vzdělávací problémy nejčastěji řeší výchovná poradkyně školy a v čem vidí příčiny jejich vzniku?

4.2 Použité výzkumné metody

Problematiku vzájemné komunikace mezi rodiči žáků a školou, zastoupenou třídními učiteli žáků, jsem nechala zhodnotit jak samotné rodiče žáků, tak třídní učitele i výchovnou poradkyni školy. Pro každou skupinu jsem vypracovala strukturovaný dotazník. Rodiče žáků dostali dotazník obsahující 16 otázek, z čehož 15 z nich měli uzavřenou podobu a 1 otázka byla otevřeného typu, zjišťující nejčastější způsoby získávání informací o prospěchu a chování jejich dítěte ve škole. Třídní učitelé žáků a výchovná poradkyně školy dostali dotazník se sedmi a šesti otevřenými otázkami, které zjišťují jejich postoj a zkušenosti v problematice výchovně-vzdělávacích problémů žáků v návaznosti na vzájemnou komunikaci mezi učitelem, žákem a rodiči žáka.

4.3 Organizace výzkumu a způsob zpracování dat

Výzkumné šetření probíhalo na jedné základní škole v Uherském Brodě. Zúčastnili se ho rodiče žáků druhých až devátých tříd. Mým prvotním cílem bylo provedení výzkumného šetření pouze na druhém stupni dané základní školy, ale na přání ředitele školy byly dotazníky rozdány i rodičům žáků nižších tříd. Celkově bylo rodičům rozdáno 150 dotazníků, úspěšnost návratnosti byla 76%, tedy 115 dotazníků. Výzkumného šetření se zúčastnilo všech 16 třídních učitelů žáků zkoumaných ročníků. Úspěšnost návratnosti byla 100%. Stejně tak i u výchovné poradkyně školy, která odpověděla na všechny otázky v dotazníku. Problematiku vzájemné komunikace jsem se tak snažila zjistit nezbytnou triangulací dat.

Výsledky dotazníku určeného rodičům žáků jsem zpracovala podle jednotlivých otázek do tabulek. V tabulkách jsou získané hodnoty uvedeny jak v reálných číslech získaných odpovědí, tak v procentech. Pro přehlednost dat jsou grafy k jednotlivým otázkám znázorněny v procentech.

Odpovědi třídních učitelů žáků a výchovné poradkyně školy jsem analyzovala a interpretovala vlastními slovy. Vzhledem k často se opakujícím odpovědím třídních učitelů žáků, jsem získané informace přenesla do tabulek a grafů. Odpovědi výchovné poradkyně školy jsou interpretovány slovně.

Všechny zkratky použité ve výzkumném šetření a v jeho vyhodnocení jsou vysvětleny v seznamu symbolů a zkratk.

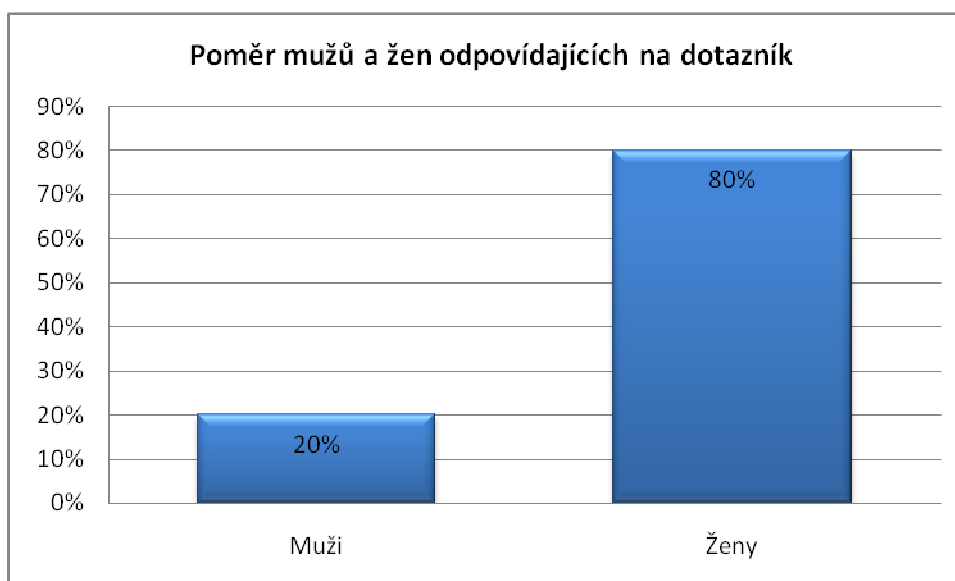
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

5.1 Výsledky dotazníku určeného rodičům žáků

Dotazník určený rodičům žáků byl rozdělen do několika sekcí. První tři otázky měly za úkol zjistit demografické údaje, a to pohlaví, věk a ročník, které jejich dítě ve škole navštěvuje. Tato třetí otázka byla do dotazníku zahrnuta před změnou v rozdělení dotazníků mezi rodiče žáků, kterou provedl ředitel školy bez předešlého upozornění. Posléze tato otázka ztratila na svém původním významu, a proto nebyla vyhodnocována. Otázky číslo 4-8 zkoumají, jakými způsoby se nejčastěji rodiče žáků informují o prospěchu a výchovně-vzdělávacích problémech svých dětí. Následující tři otázky zkoumají vztah rodičů k elektronickým žákovským knížkám, které by měly být ulehčeným přístupem k informacím o žákově prospěchu a celkovém dění ve škole. Otázky 12-16 zjišťují zájem rodičů o dění ve škole, jejich spokojenost s podávanými informacemi i jejich návrhy dalších způsobů poskytování informací rodičům žáků na dané základní škole.

1. Jste: muž nebo žena?

1. Poměr mužů a žen odpovídajících na dotazník		
	Muži	Ženy
počet odpovědí	23	92
	Muži	Ženy
v %	20%	80%

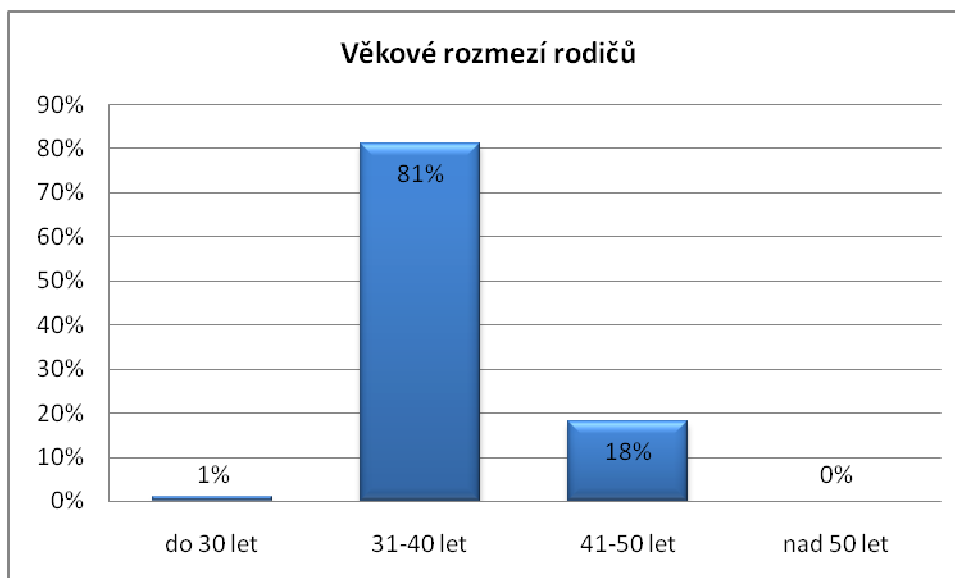

Výzkumného šetření se zúčastnilo 80% žen a 20% mužů, kteří se tak zároveň v tomto poměru zúčastnili třídních schůzek svých dětí.

2. Uveďte, prosím, Váš věk:

2. Věkové rozmezí rodičů				
	do 30 let	31-40 let	41-50 let	nad 50 let
počet odpovědí	1	93	21	0
	do 30 let	31-40 let	41-50 let	nad 50 let
v %	1%	81%	18%	0%

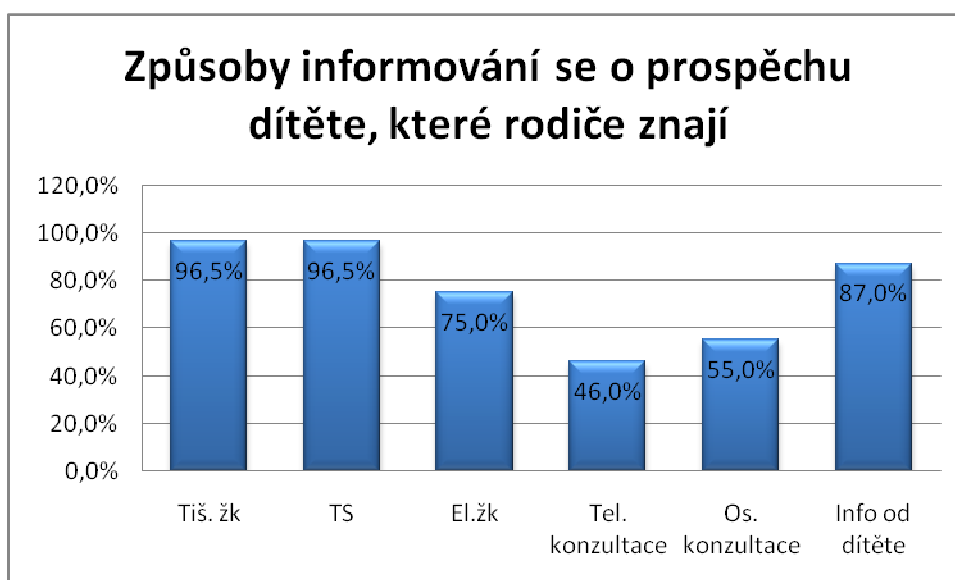

Převážný věk odpovídajících rodičů byl mezi 30-40 lety.

4. Vyjmenujte, které z těchto způsobů získávání informací o prospěchu Vašeho dítěte a dění na škole znáte:

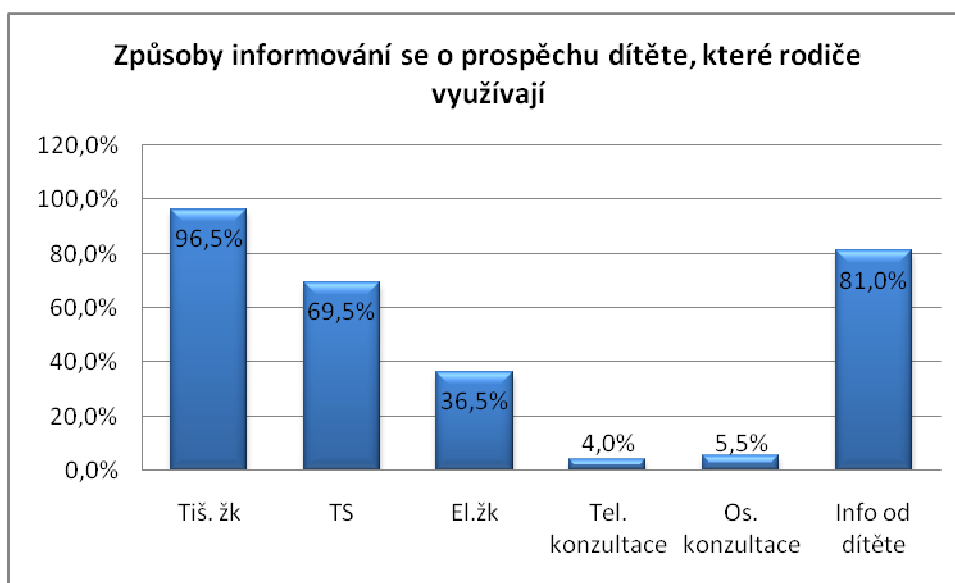
4. Způsoby informování se o prospěchu dítěte, které rodiče znají						
	Tiš. žk	TS	El.žk	Tel. konzultace	Os. konzultace	Info od dítěte
počet odpovědí	111	111	86	53	63	100
v %	96,5%	96,5%	75%	46%	55%	87%

Rodiče žáků na základní škole znají především získávání informací z tištěných žákovských knížek, třídních schůzek a od svých dětí.

5. Vyjmenujete, které z těchto způsobů získávání informací o prospěchu Vašeho dítěte a o dění na škole nejčastěji využíváte:

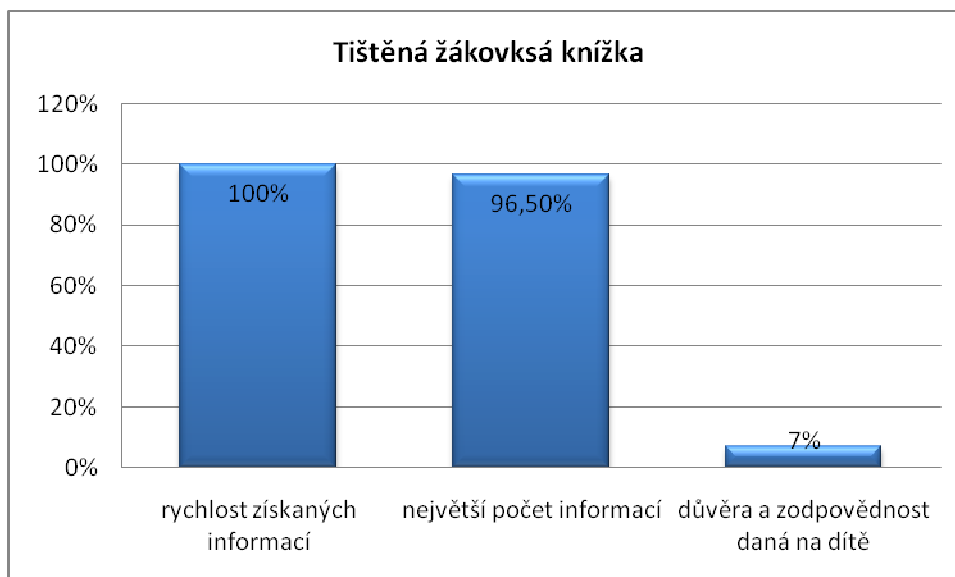
5. Způsoby informování se o prospěchu dítěte, které rodiče využívají						
	Tiš. žk	TS	El.žk	Tel. konzultace	Os. konzultace	Info od dítěte
počet odpovědí	111	80	42	5	6	93
	Tiš. žk	TS	El.žk	Tel. konzultace	Os. konzultace	Info od dítěte
v %	96,5%	69,5%	36,5%	4,0%	5,5%	81,0%

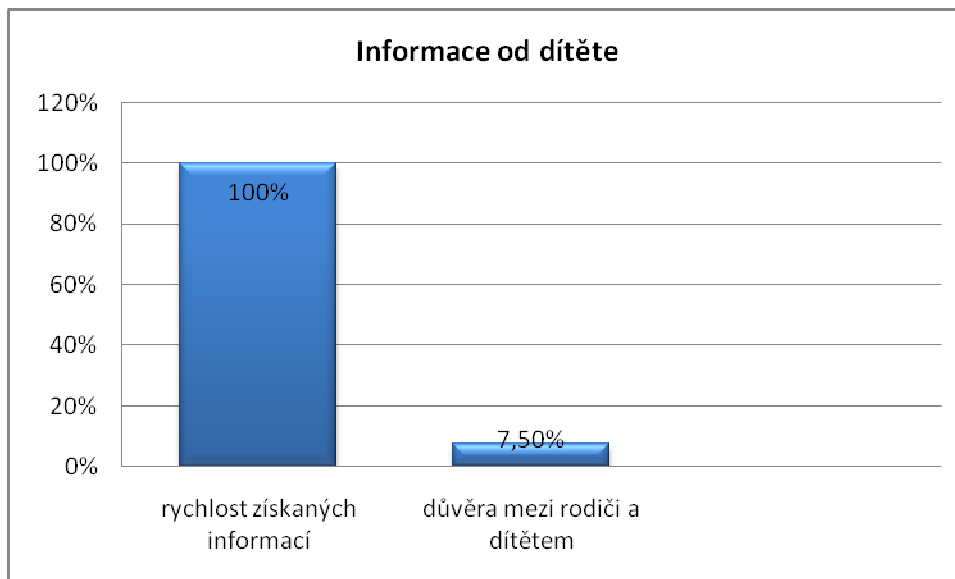
Rodiče k zjišťování prospěchu svého dítěte ve škole nejčastěji využívají tištěné žákovské knížky. Teprve na druhém místě se umístily informace získané od dítěte, které využívá pouze 81% rodičů.

6. Napište, prosím, který způsob získávání informací o prospěchu Vašeho dítěte nejčastěji a nejméně často využíváte a jaký k tomu máte důvod?

6.a) Nejčastěji využívaný způsob zjišťování informací o prospěchu dítěte ve škole rodiči dítěte a důvody:			
Tištěná žákovská knížka			
počet odpovědí	29		
důvody	rychlost získaných informací	největší počet informací	důvěra a zodpovědnost daná na dítě
počet odpovědí	29	28	2
odpovědi v %	100%	96,50%	7%
Informace od dítěte			
počet odpovědí	8		
důvody	rychlost získaných informací	důvěra mezi rodiči a dítětem	
počet odpovědí	8	6	
odpovědi v %	100%	7,50%	
Elektronická žákovská knížka			
počet odpovědí	3		
důvody	pohodlí		
počet odpovědí	3		
odpovědi v %	100%		

Hlavním důvodem proč rodiče žáků používají tištěnou žákovskou knížku je rychlost a největší počet získaných informací. Jen 7% rodičů si tímto způsobem ověřuje svoji důvěru vloženou do svých dětí o pravdivosti jimi uváděných známek a událostí.

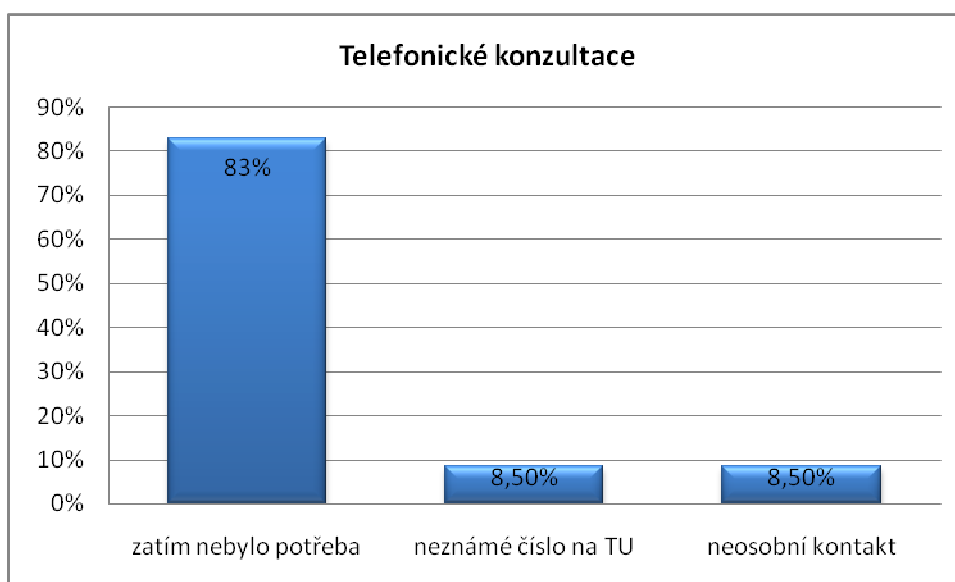

Na druhém místě v nejčastěji využívaných způsobů získávání informací o prospěchu dítěte ve škole se umístily informace získané od dítěte, rodiče žáků jich využívají především díky rychlosti získaných informací, opět pouze 7,5% rodičů tohoto způsobu využívá pro vzájemnou důvěru mezi ním a dítětem.

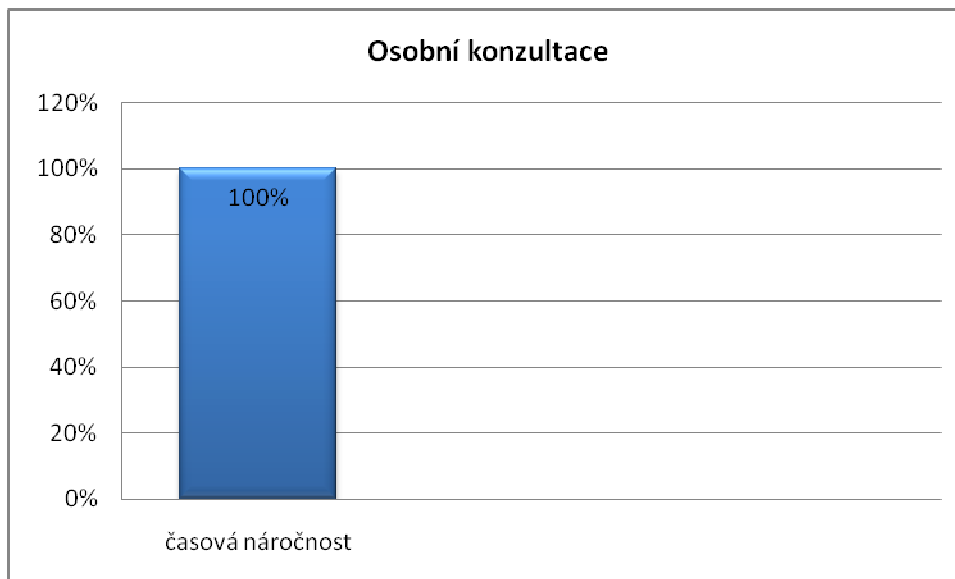

Díky pohodlí, a to ve 100% odpovědí, používají 3 rodiče žáků k zjišťování informací o prospěchu dítěte ve škole elektronické žákovské knížky.

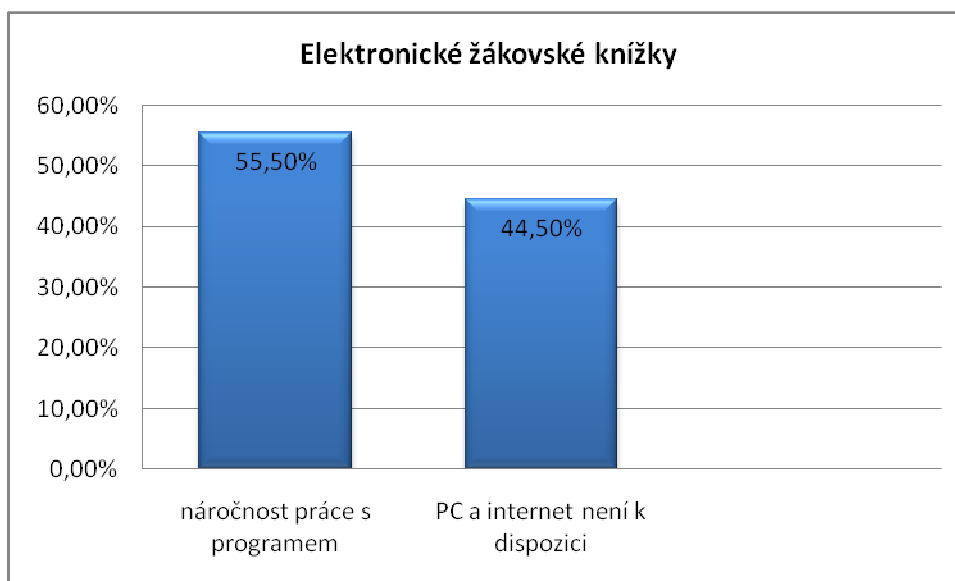
6. b) Nejméně často využívaný způsob zjišťování informací o prospěchu dítěte ve škole rodiči dítěte a důvody:			
Telefonické konzultace			
počet odpovědí	12		
důvody	zatím nebylo potřeba	neznámé číslo na TU	neosobní kontakt
odpovědi v %	83%	8,50%	8,50%
počet odpovědí	10	1	1
Osobní konzultace			
počet odpovědí	10		
důvody	časová náročnost		
počet odpovědí	10		
odpovědi v %	100%		
Elektronické žákovské knížky			
počet odpovědí	9		
důvody	náročnost práce s programem	PC a internet není k dispozici	
odpovědi v %	55,50%	44,50%	
počet odpovědí	5	4	

Za nejméně oblíbený způsob zjišťování informací o prospěchu svého dítěte ve škole považují rodiče žáků telefonické konzultace. Nutno podotknout, že rodiče žáků jako hlavní důvod tohoto svého rozhodnutí uvádějí, že zatím neměli potřebu projednávat prospěch svého dítěte ve škole s třídním učitelem pomocí telefonické konzultace.

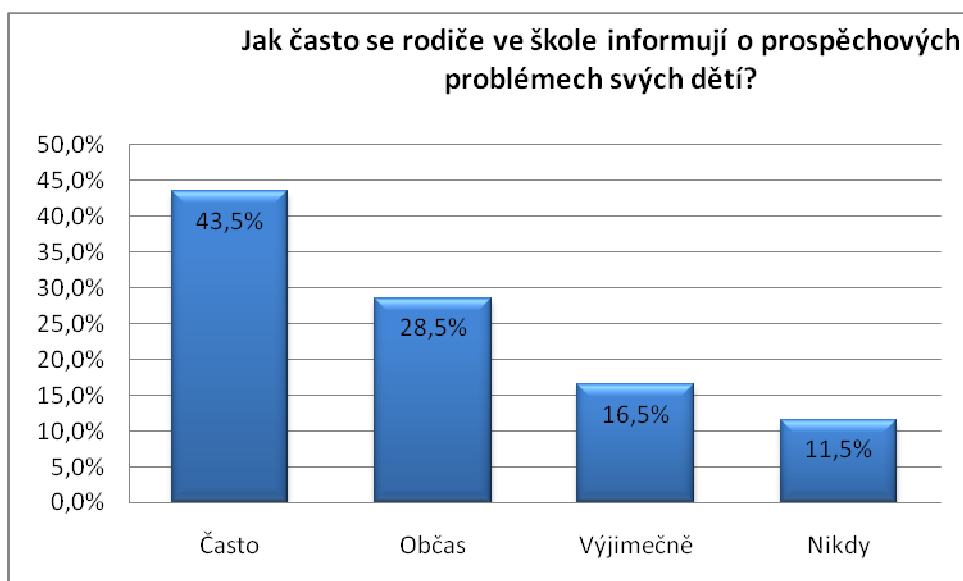
Osobní konzultace neradi využívají rodiče z důvodu časové náročnosti těchto konzultací, které by musely být domluveny tak, aby vyhovovaly jak pracovní době rodiče žáka, tak pracovní době učitele žáka.

Především náročnost práce s programem elektronických žákovských knížek a nepřítomnost PC či internetu jsou příčinou, proč rodiče žáků neradi využívají tohoto způsobu získávání informací o prospěchu svého dítěte a dění ve škole.

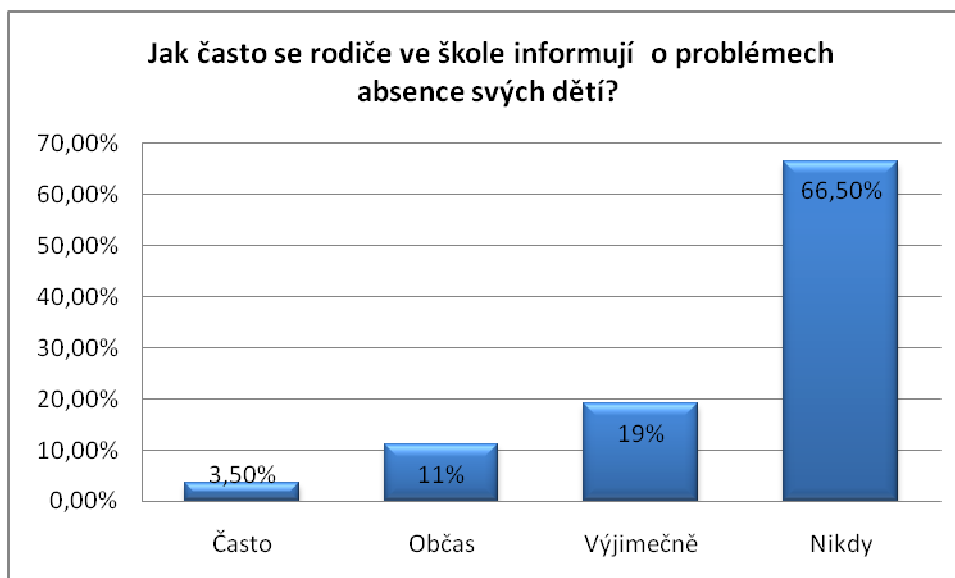
7. O jakých tématech, souvisejících s Vaším dítětem, se ve škole informujete:

7.a) Jak často se rodiče ve škole informují o prospěchových problémech svých dětí?				
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
počet odpovědí	50	34	18	13
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
v %	43,5%	28,5%	16,5%	11,5%

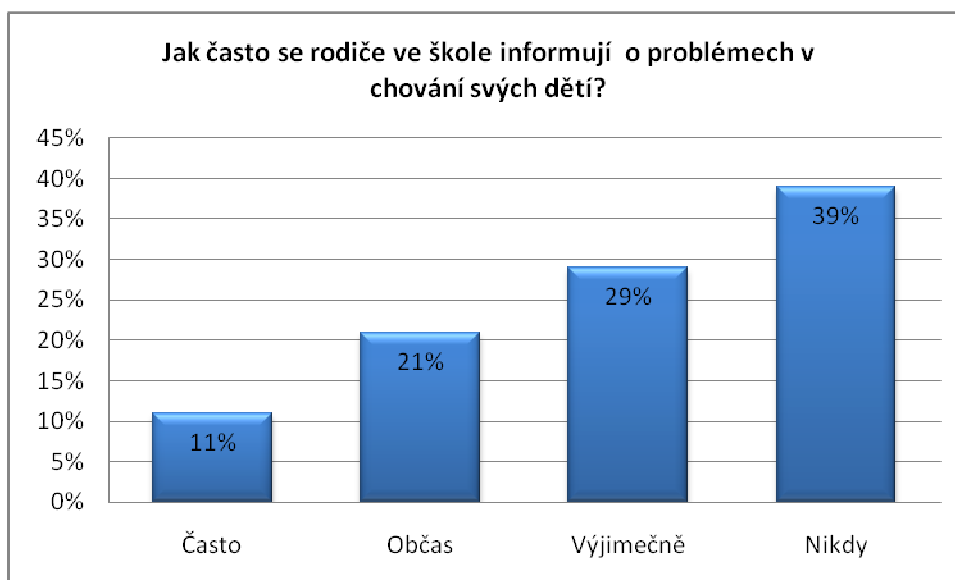
Téměř polovina rodičů uvádí, že se často informuje ve škole především o prospěchových problémech svého dítěte.

7. b) Jak často se rodiče ve škole informují o problémech absence svých dětí				
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
počet odpovědí	4	13	22	76
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
v %	3,50%	11%	19%	66,50%

V 66.5% případů rodiče nepovažují za důležité informovat se o absenci svých dětí ve škole. Pouze necelých 20 % rodičů se o problémech absence informuje výjimečně.

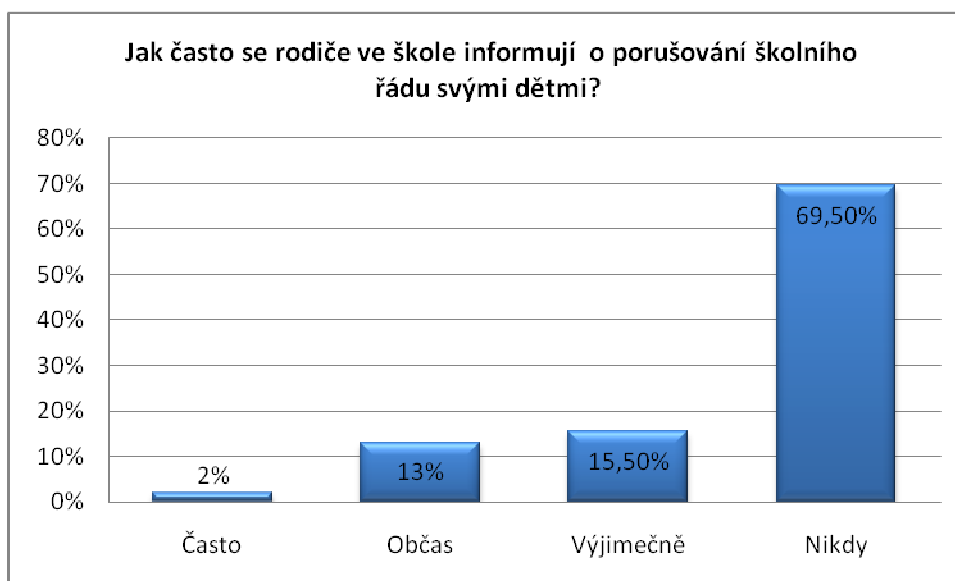
7.c) Jak často se rodiče ve škole informují o problémech v chování svých dětí				
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
počet odpovědí	13	24	33	45
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
v %	11%	21%	29%	39%

Jedna třetina rodičů se ve škole informuje často nebo alespoň občas o problémech v chování svého dítěte. Zbytek rodičů se o této problematice neinformoval nikdy, nebo jen výjimečně.

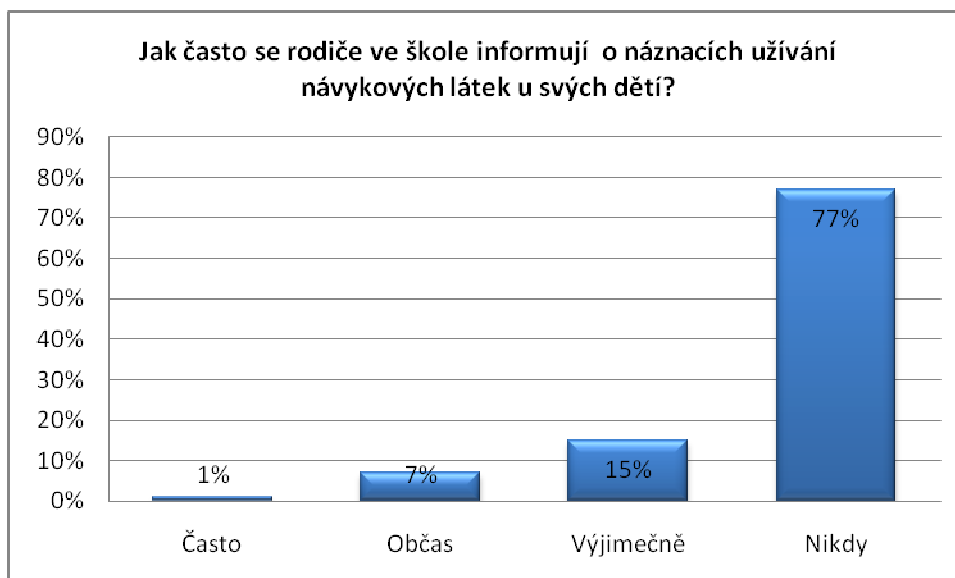

7. d) Jak často se rodiče ve škole informují o porušování školního řádu svými dětmi				
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
počet odpovědí	2	15	18	80
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
v %	2%	13%	15,50%	69,50%

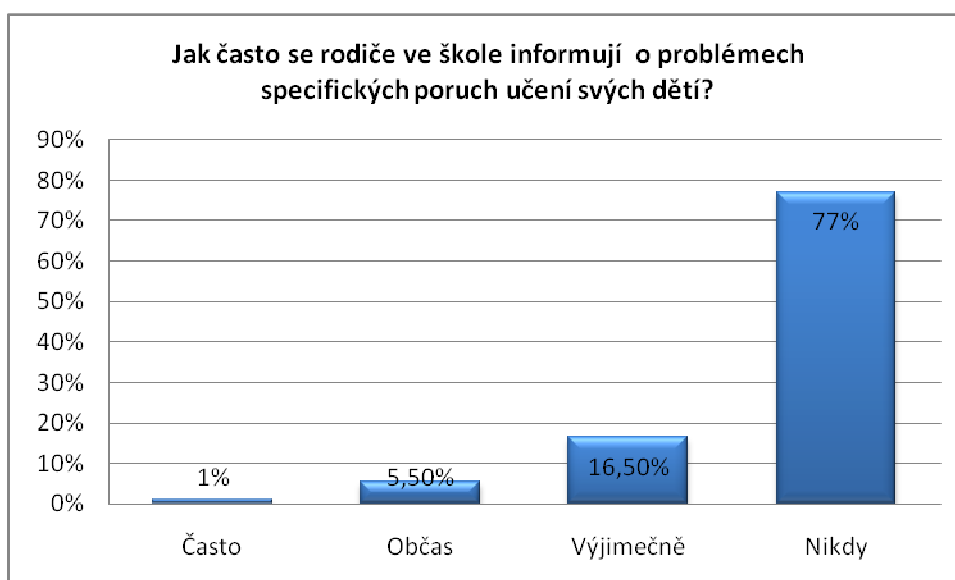
Téměř 70% rodičů, jejichž dítě navštěvuje základní školu, nemělo potřebu informovat se o porušování školního řádu svými dětmi ve škole.

7. e) Jak často se rodiče ve škole informují o náznacích užívání návykových látek u svých dětí				
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
počet odpovědí	1	8	17	89
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
v %	1%	7%	15%	77%

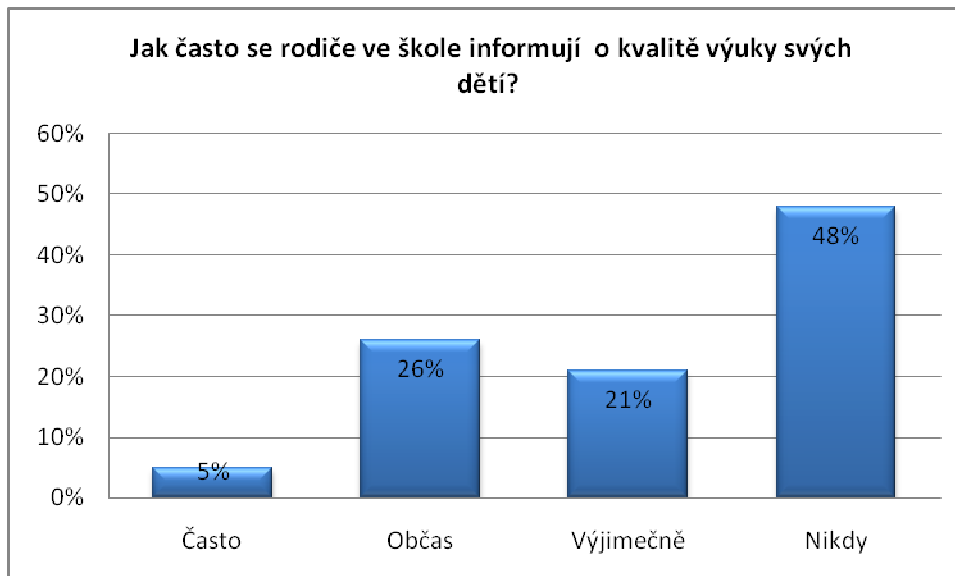
Jen v 9 případech se rodiče žáků informovali ve škole o náznacích užívání návykových látek u svých dětí. Více jak 70% rodičů tuto informaci ve škole nikdy nezjišťovalo.

7. f) Jak často se rodiče ve škole informují o problémech specifických poruch učení svých dětí				
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
počet odpovědí	1	7	18	89
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
v %	1%	5,50%	16,50%	77%

Přes 94% dotázaných rodičů se jen výjimečně nebo nikdy neinformovalo o problémech specifických poruch učení svých dětí. Téměř 6% rodičů tuto problematiku ve škole již někdy řešilo.

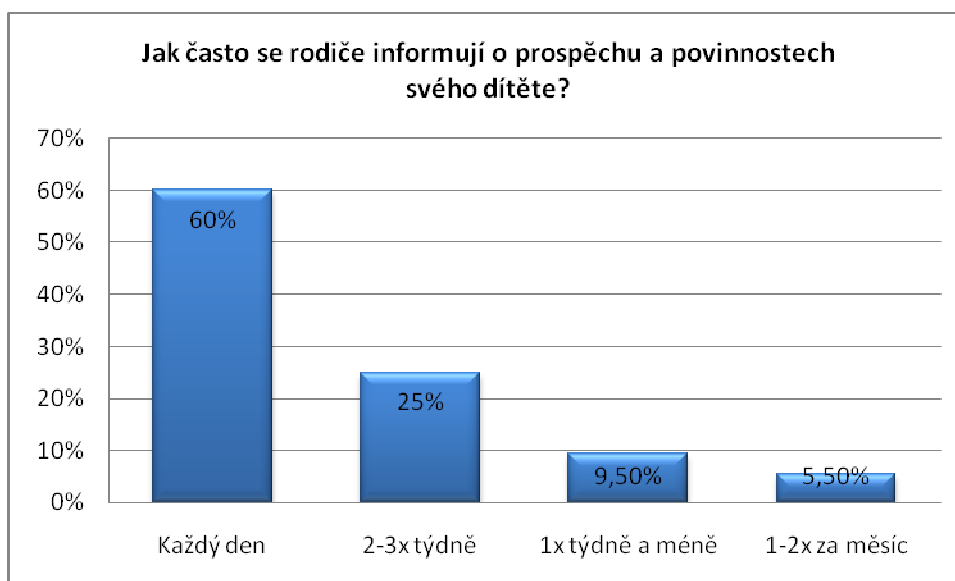
7. g) Jak často se rodiče ve škole informují o kvalitě výuky svých dětí				
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
počet odpovědí	6	30	24	55
	Často	Občas	Výjimečně	Nikdy
v %	5%	26%	21%	48%

O kvalitu výuky svých dětí ve škole se zajímalo 31% dotázaných rodičů, 21% se informovalo pouze ve výjimečných případech, pro 48% rodičů tato informace nebyla nikdy důležitá.

8. Jak často se rodiče informují o prospěchu a povinnostech svého dítěte ve škole:

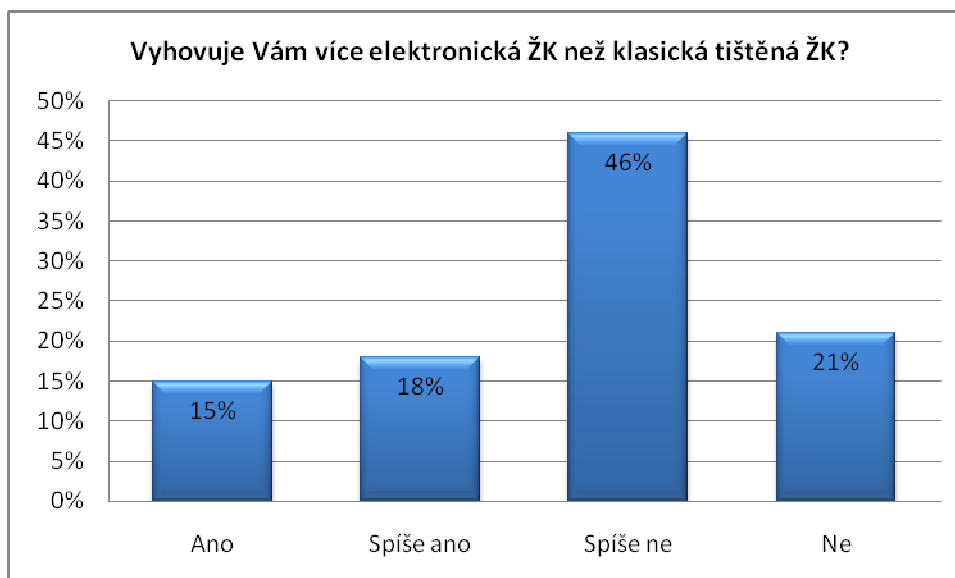
8. Jak často se rodiče informují o prospěchu a povinnostech svého dítěte				
	Každý den	2-3x týdně	1x týdně a méně	1-2x za měsíc
počet odpovědí	69	29	11	6
	Každý den	2-3x týdně	1x týdně a méně	1-2x za měsíc
v %	60%	25%	9,50%	5,50%

Více jak polovina dotázaných rodičů se o prospěchu a povinnostech svého dítěte ve škole informují každý den, jedna čtvrtina rodičů se informuje alespoň 2-3x týdně.

9. Vyhovuje Vám více elektronická žákovská knížka než klasická tištěná žákovská knížka?

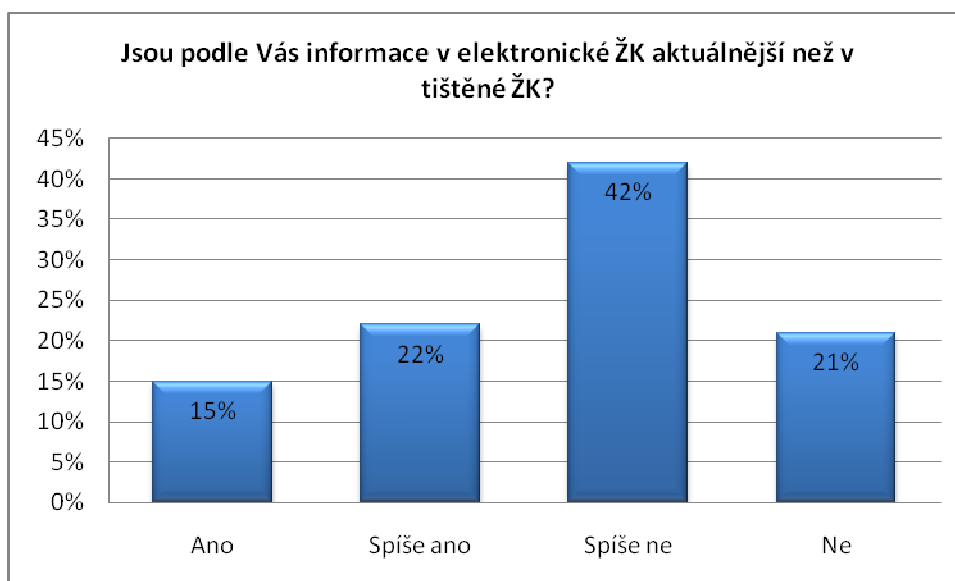
9. Vyhovuje Vám více elektronická ŽK než klasická tištěná ŽK?				
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
počet odpovědí	17	21	53	24
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
v %	15%	18%	46%	21%

Elektronická žákovská knížka vyhovuje více než klasická tištěná žákovská knížka pouze 33% dotázaných rodičů. 67% rodičů dává přednost informacím získaných z klasické tištěné žákovské knížky.

10. Jsou podle Vás informace v elektronické žákovské knížce aktuálnější než v tištěné žákovské knížce?

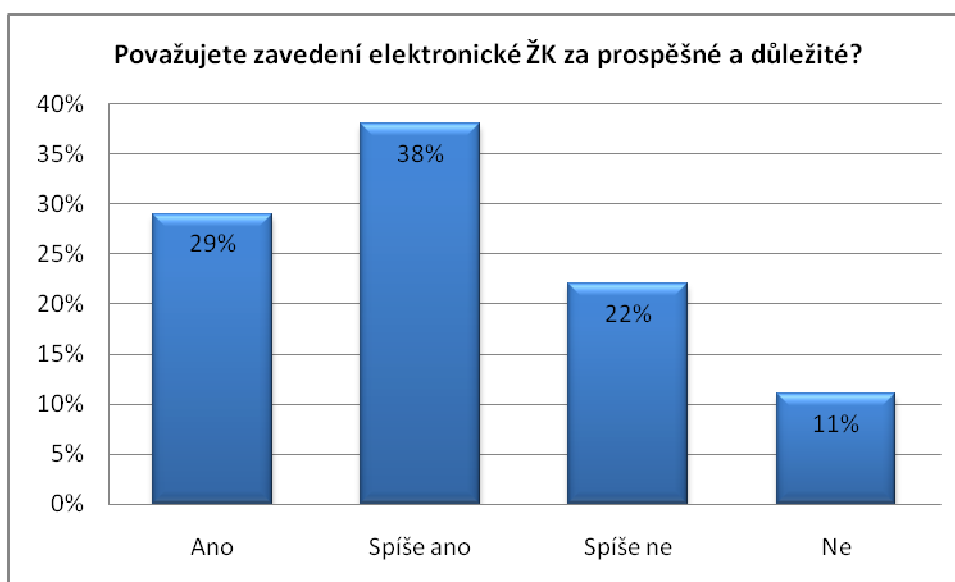
10. Jsou podle Vás informace v elektronické ŽK aktuálnější než v tištěné ŽK?				
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
počet odpovědí	17	26	48	24
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
v %	15%	22%	42%	21%

Jen 37% rodičů považuje informace v elektronické žákovské knížce za aktuálnější než v klasické tištěné žákovské knížce. Ostatní rodiče žáků považují informace v elektronické žákovské knížce za neaktuální.

11. Považujete zavedení elektronické žákovské knížky za prospěšné a důležité?

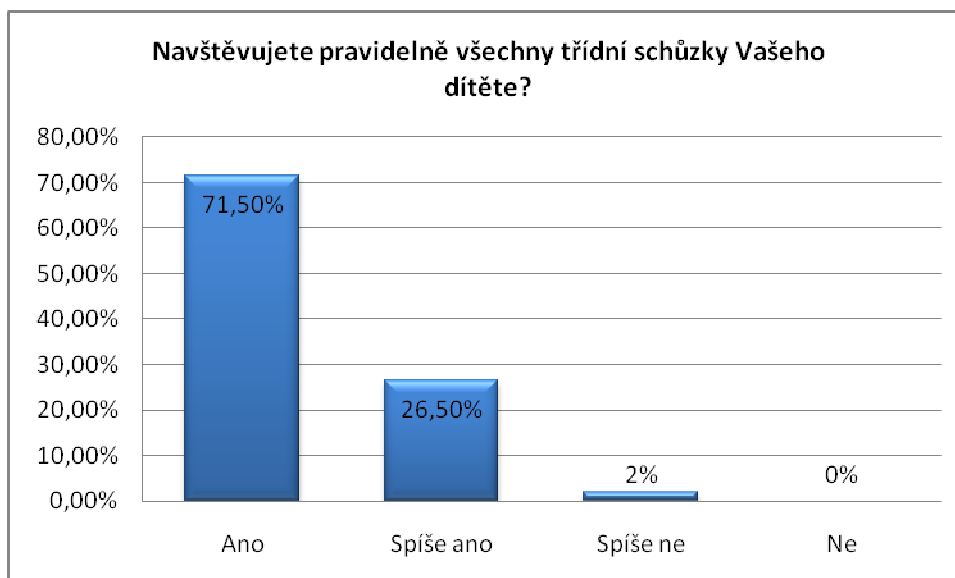
11. Považujete zavedení elektronické ŽK za prospěšné a důležité?				
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
počet odpovědí	33	44	26	12
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
v %	29%	38%	22%	11%

Více jak polovina dotázaných rodičů považuje za důležité a prospěšné zavedení elektronických žákovských knížek, jen 33% rodičů je opačného názoru.

12. Navštěvujete pravidelně všechny třídní schůzky Vašeho dítěte?

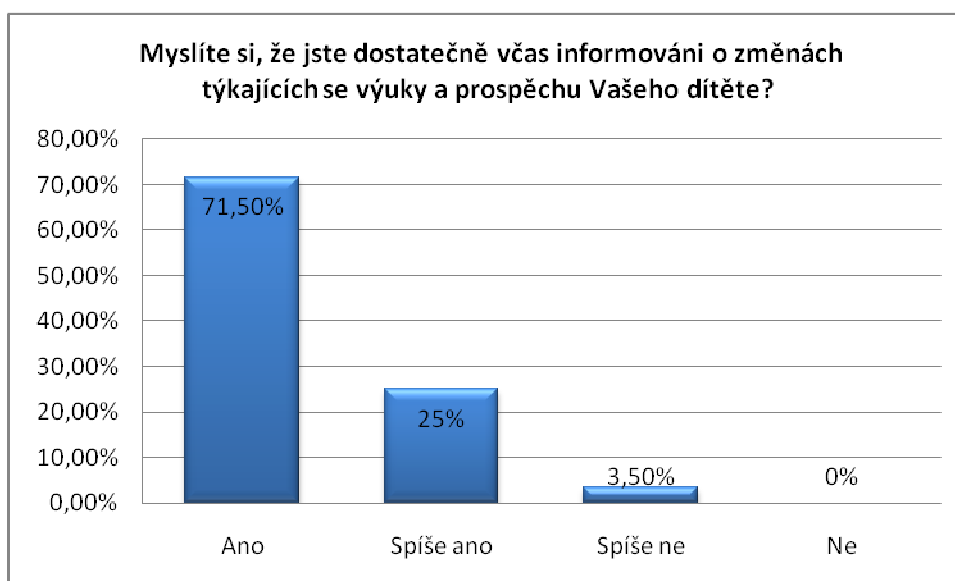
12. Navštěvujete pravidelně všechny třídní schůzky Vašeho dítěte?				
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
počet odpovědí	82	31	2	0
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
v %	71,50%	26,50%	2%	0%

Téměř $\frac{3}{4}$ rodičů uvádí, že pravidelně navštěvuje třídní schůzky svých dětí.

13. Myslíte si, že jste dostatečně včas informováni o změnách týkajících se výuky a prospěchu Vašeho dítěte?

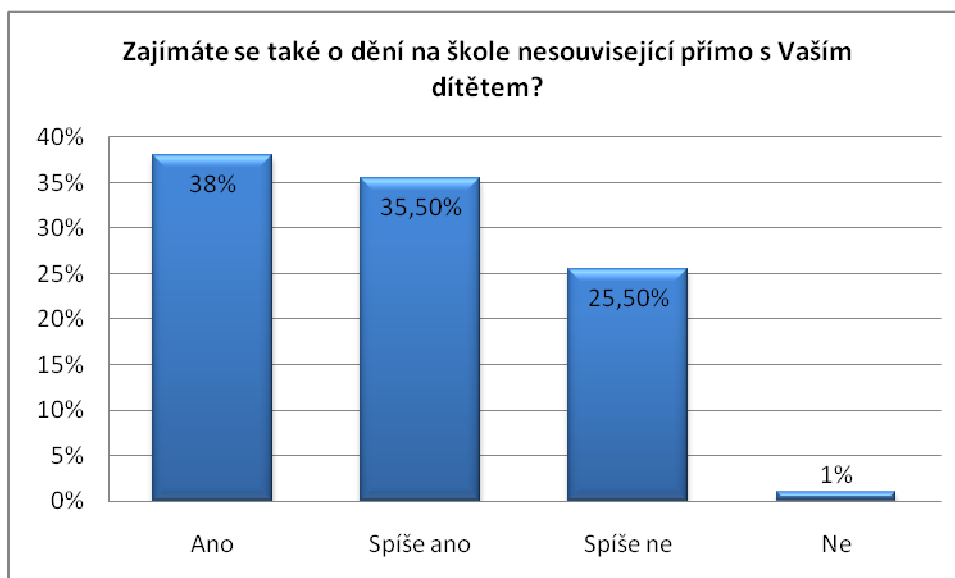
13. Myslíte si, že jste dostatečně včas informováni o změnách týkajících se výuky a prospěchu Vašeho dítěte?				
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
počet odpovědí	82	29	4	0
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
v %	71,50%	25%	3,50%	0%

Ve více jak 96% se rodiče domnívají, že jsou dostatečně včas informováni o změnách týkajících se výuky a prospěchu jejich dítěte ve škole, jen 3,5% rodičů by rádo bylo informováno dříve o změnách ve škole týkajících se jeho dítěte.

14. Zajímáte se také o dění na škole nesouvisející přímo s Vaším dítětem (sportovní akce, znalostní olympiády, změna pedagogického personálu atd.)?

14. Zajímáte se také o dění na škole nesouvisející přímo s Vaším dítětem?				
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
počet odpovědí	44	41	29	1
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
v %	38%	35,50%	25,50%	1%

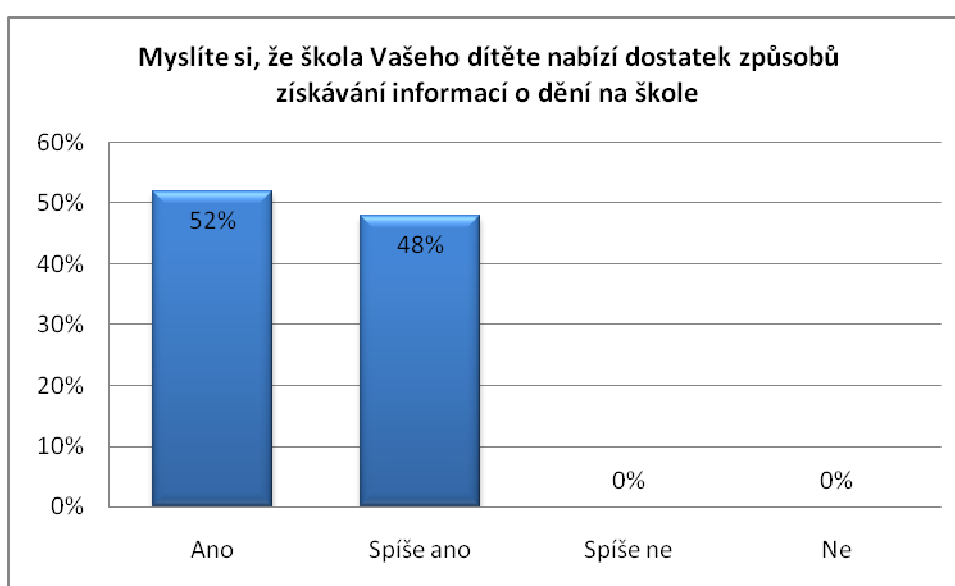

Necelé dvě třetiny dotázaných rodičů se zajímá také o dění na škole, které přímo nesouvisí s jejich dítětem, jako jsou například sportovní akce, znalostní olympiády, změny v pedagogickém sboru apod. Jedna třetina rodičů tyto informace spíše nezajímá.

15. Myslíte si, že škola Vašeho dítěte nabízí dostatek způsobů získávání informací o dění na škole?

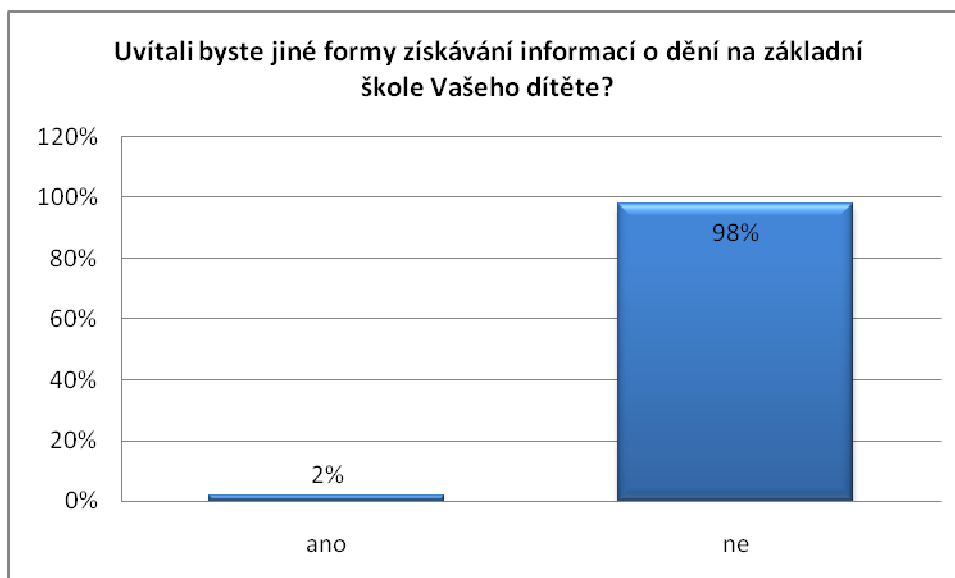
15. Myslíte si, že škola Vašeho dítěte nabízí dostatek způsobů získávání informací o dění na škole?				
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
počet odpovědí	60	55	0	0
	Ano	Spíše ano	Spíše ne	Ne
v %	52%	48%	0%	0%

Všichni rodiče žáků si myslí, že škola, kterou navštěvuje jejich dítě, nabízí dostatek způsobů k získávání informací o dění na škole.

16. Uvítali byste jiné formy získávání informací o dění na základní škole Vašeho dítěte?

16. Uvítali byste jiné formy získávání informací o dění na základní škole Vašeho dítěte?		
	ano	ne
počet odpovědí	2	113
	ano	ne
v %	2%	98%

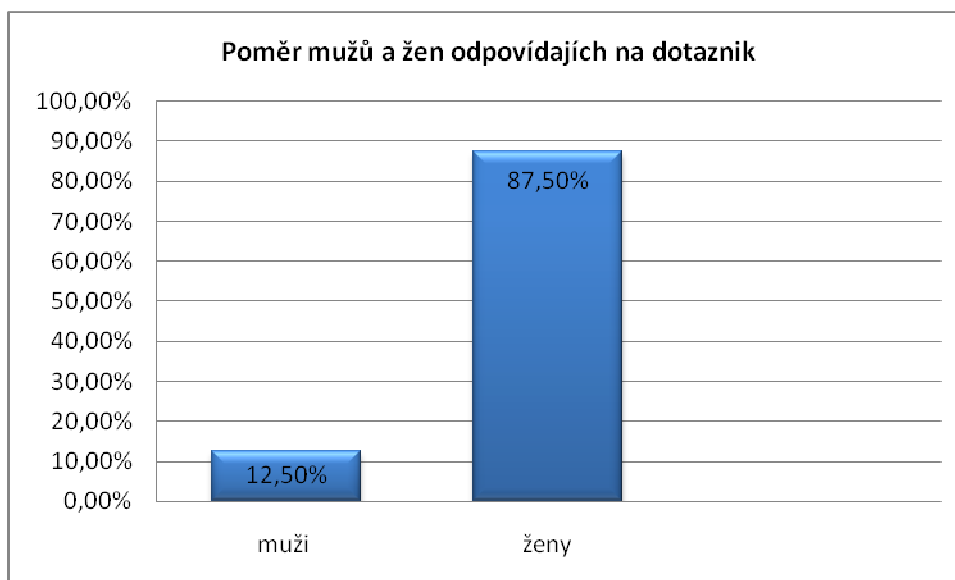
Pouze dvě procenta dotázaných rodičů by rádo uvítalo i jiné způsoby získávání informací o celkovém dění na základní škole, kterou jejich dítě navštěvuje.

5.2 Výsledky dotazníků určených pro třídní učitele žáků

Dotazník určený třídním učitelům žáků se skládal ze sedmi otázek zjišťujících postoje učitelů ke vzájemné komunikaci mezi žákem, rodiči žáka a učitelem ve škole. Dobře fungující vzájemná komunikace je začátkem prevence vzniku výchovně-vzdělávacích problémů žáků, ulehčuje řešení vzniklých nestandardních pedagogických situací, stejně jako udržuje pozitivní školní a třídní klima, ve kterém se žák vzdělává často až osm hodin denně a které má na jeho chování značný vliv. Dotazník zjišťuje, jak často a s jakými problémy se na třídního učitele obracejí jak sami žáci se svými osobními problémy, tak rodiče žáků s žádostmi o radu, jak pomoci svému dítěti při snaze zvýšit jeho prospěch popř. s usměrněním jeho nevhodného chování ve škole.

1. Jste muž nebo žena?

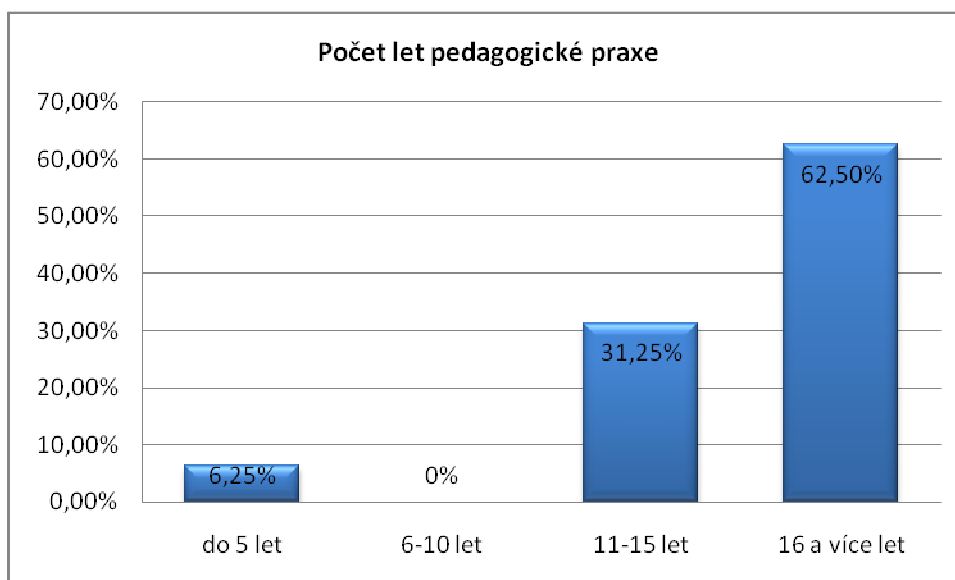
Poměr mužů a žen odpovídajících na dotazník		
	muži	ženy
počet odpovědí	2	14
	muži	ženy
v %	12,50%	87,50%

Na dotazník odpovídalo celkem 14 třídních učitelek a 2 třídní učitelé.

2. Kolik let činí Vaše pedagogická praxe?

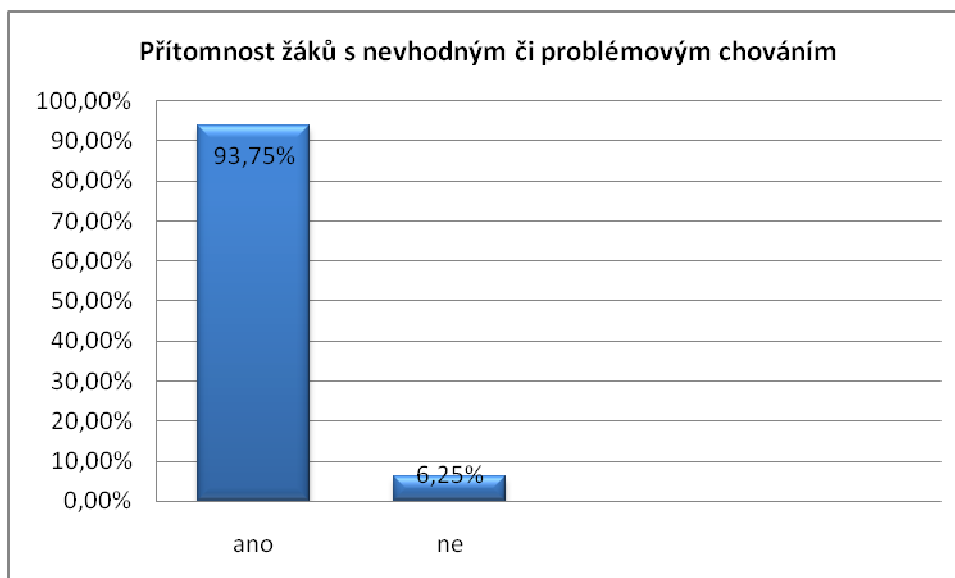
Počet let pedagogické praxe				
	do 5 let	6-10 let	11-15 let	16 a více let
počet odpovědí	1	0	5	10
	do 5 let	6-10 let	11-15 let	16 a více let
odpovědi v %	6,25%	0%	31,25%	62,50%

Více jak polovina pedagogického sboru, která odpovídala na dotazník má minimálně 16 let pedagogické praxe. Přes 30% třídních učitelů má alespoň 11 let pedagogické praxe.

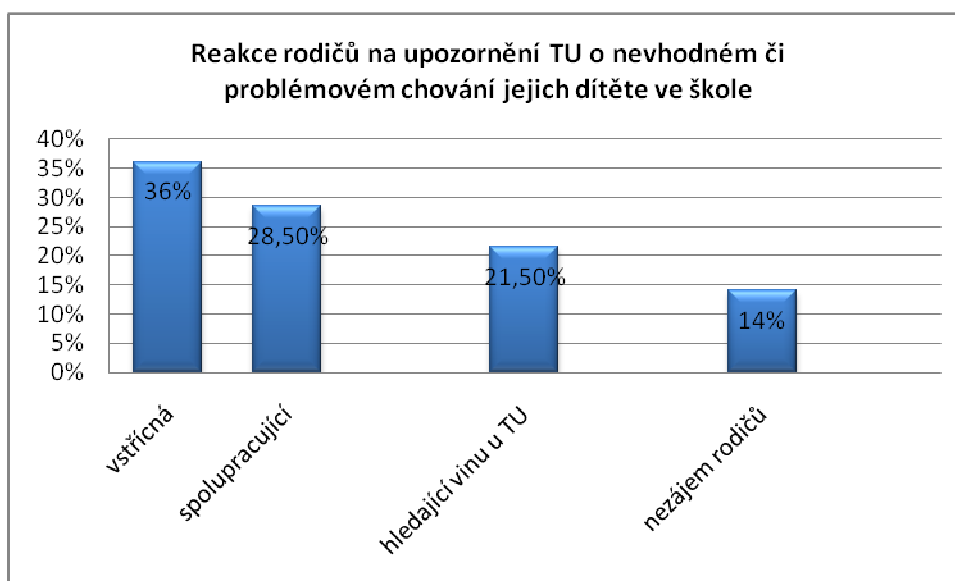
3. Máte ve své třídě žáky, o jejichž prospěchu popř. nevhodném chování jste byl nucen informovat jejich rodiče? Pokud ano, jaká byla nejčastější reakce rodičů?

Přítomnost žáků s nevhodným či problémovým chováním		
	ano	ne
počet odpovědí	15	1
	ano	ne
odpovědi v %	93,75%	6,25%

Přes 93% třídních učitelů odpovídajících na dotazník má své třídě žáka s nevhodným či problémovým chováním.

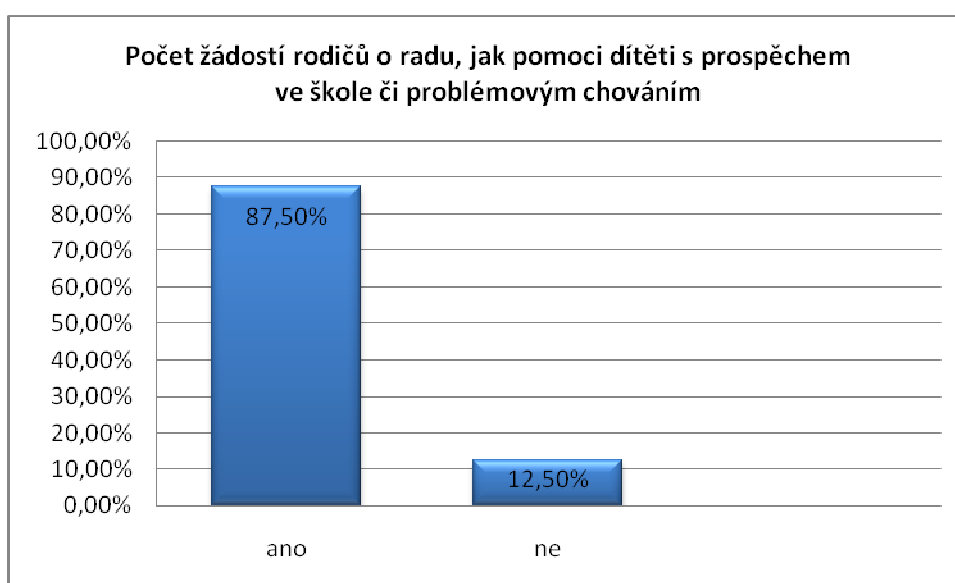
Reakce rodičů na upozornění TU o nevhodném či problémovém chování jejich dítěte ve škole				
	vstřícná	spolupracující	hledající vinu u TU	nezájem rodičů
počet odpovědí	5	4	3	2
odpovědi v %	36%	28,50%	21,50%	14%

Poté, co třídní učitelé upozornili na nevhodné či problémové chování rodiče žáka, jejich reakce byla v 36% vstřícná a v 28,5% spolupracující na řešení problémového chování žáka. Ovšem 35,5% rodičů hledalo vinu u třídního učitele, popř. je upozornění na nevhodné chování nezajímalo.

4. Obrátili se na Vás, jako na třídního učitele, někdy rodiče žáka s žádostí o radu, jak pomoci svému dítěti se zvýšením jeho prospěchu ve škole, popř. s usměrněním jeho nevhodného chování ve škole (např. vulgarismus, záškoláctví, šikana apod.)?

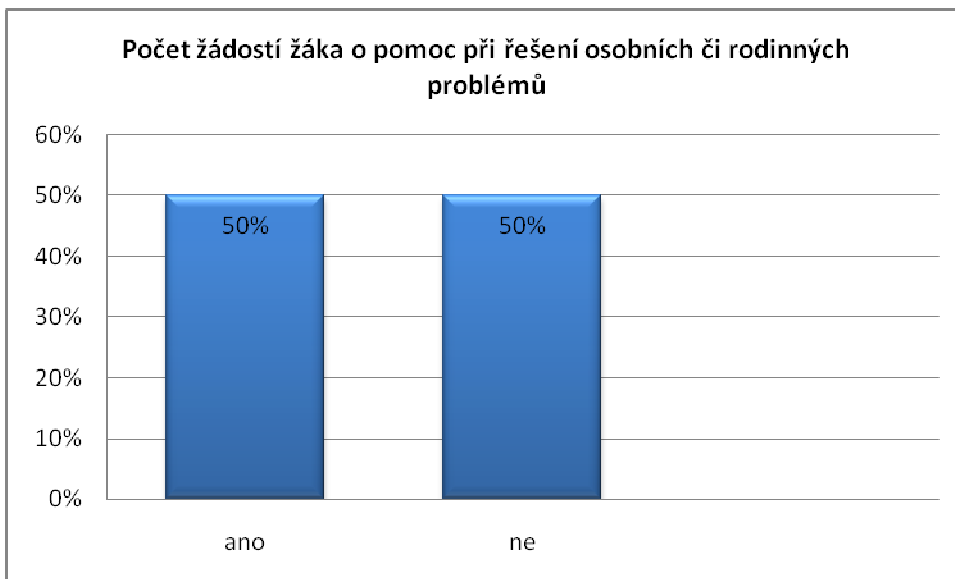
Počet žádostí rodičů o radu, jak pomoci dítěti s prospěchem ve škole či problémovým chováním		
	ano	ne
počet odpovědí	14	2
	ano	ne
odpovědi v %	87,50%	12,50%

Na 87,5% dotázaných třídních učitelů se obrátili rodiče žáků s žádostí o radu, jak pomoci svému dítěti s prospěchem ve škole či problémovým chováním.

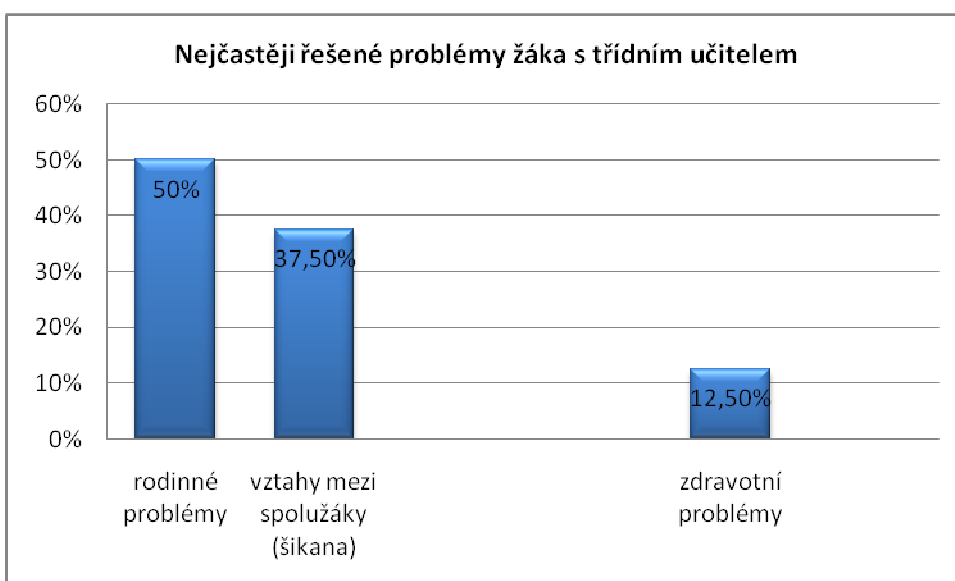
5. Obrátil se na Vás, jako na třídního učitele, někdy žák se svými osobními popř. rodinnými problémy? Pokud ano, o jaké problémy nejčastěji šlo a jaká byla Vaše reakce (např. řešil jste problém sám, doporučil jste školního výchovného poradce či metodika prevence, kontaktoval jste rodiče, vedení školy popř. sociální instituce)?

a) Počet žádostí žáka o pomoc při řešení osobních či rodinných problémů		
	ano	ne
počet odpovědí	8	8
	ano	ne
odpovědi v %	50%	50%

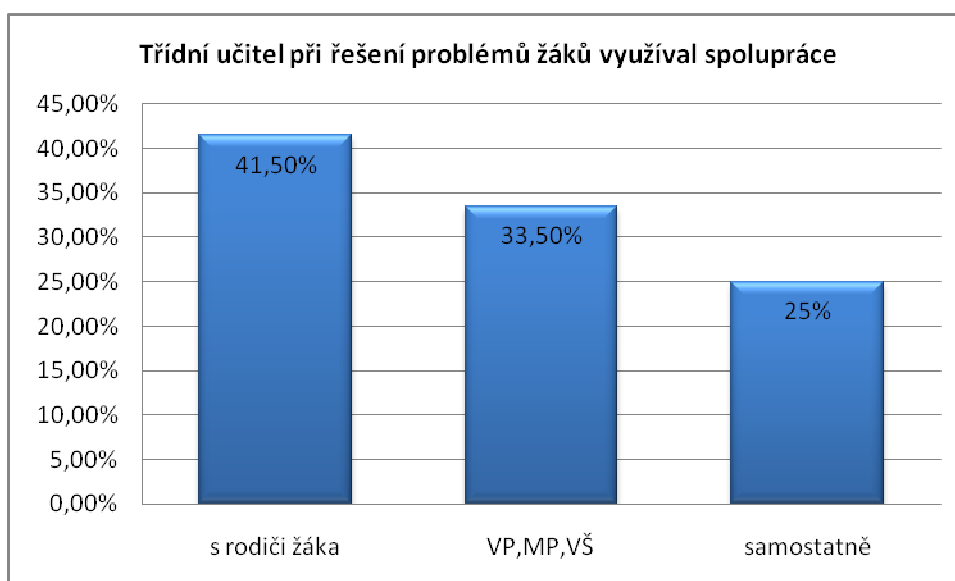
Přesně na polovinu třídních učitelů se obrátili samotní žáci s žádostí o pomoc při řešení jeho osobních či rodinných problémů. Druhá polovina třídních učitelů se s podobným případem nesetkala.

b) Nejčastěji řešené problémy žáka s třídním učitelem			
	rodinné problémy	vztahy mezi spolužáky (šikana)	zdravotní problémy
počet odpovědí	4	3	1
	rodinné problémy	vztahy mezi spolužáky (šikana)	zdravotní problémy
odpovědi v %	50%	37,50%	12,50%

Nejčastější problémy, se kterými se na třídního učitele obrátili sami žáci, byly rodinné problémy žáka a to v 50%, v 37,5% nespokojenost žáků se vztahy mezi žáky navzájem a v 12,5% zdravotní problémy žáků.

c) Třídní učitel při řešení problémů žáků využíval spolupráce			
	s rodiči žáka	VP,MP,VŠ	samostatně
počet odpovědí	5	4	3
	s rodiči žáka	VP,MP,VŠ	samostatně
odpovědi v %	41,50%	33,50%	25%

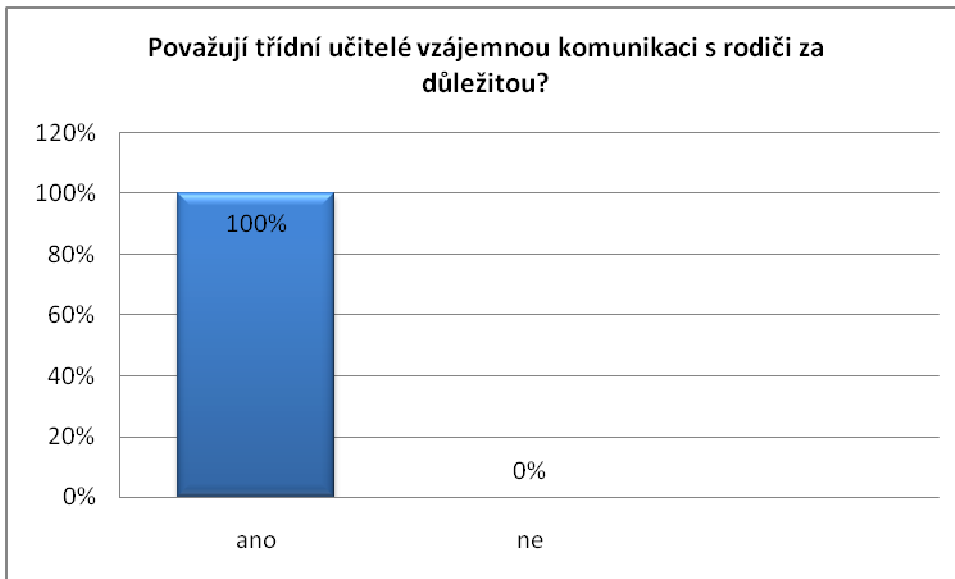

Musel-li třídní učitel řešit osobní problémy žáků ve více jak 40%, spolupracoval s rodiči žáka, ve více jak 30% spolupracoval s výchovným poradcem školy, metodickým poradcem školy a s vedením školy. Ve 25% případů, třídní učitelé řešili problém žáka samostatně.

6. Je pro Vás, jako pro třídního učitele, vzájemná komunikace mezi žáky a jejich rodiči důležitá? Pokud ano, uveďte důvod.

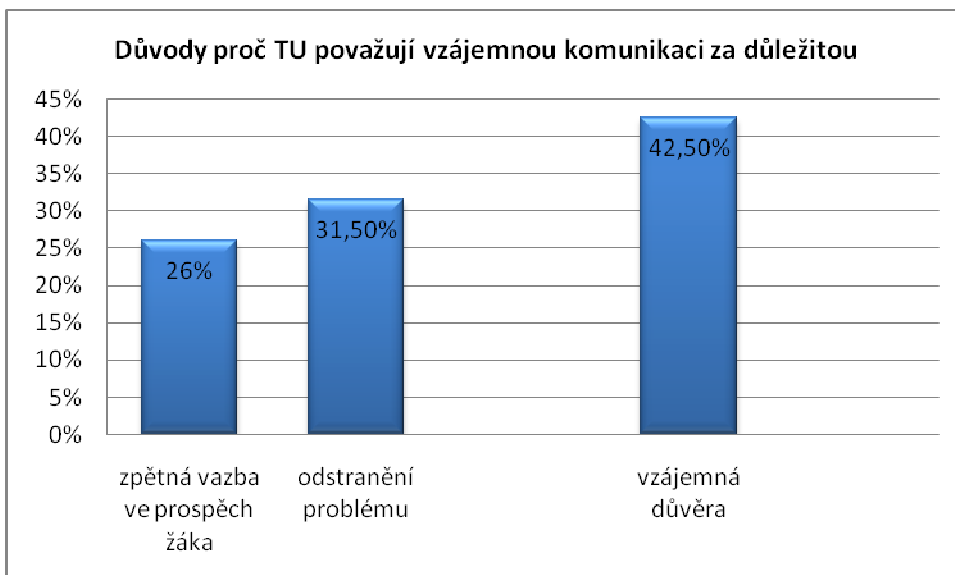
Považují třídní učitelé vzájemnou komunikaci s rodiči za důležitou?		
	ano	ne
počet odpovědí	16	0
	ano	ne
odpovědi v %	100%	0%

Všichni třídní učitelé se shodli na tom, že vzájemná komunikace s rodiči žáka je důležitá.

Důvody proč TU považují vzájemnou komunikaci za důležitou			
	zpětná vazba ve prospěch žáka	odstranění problému	vzájemná důvěra
počet odpovědí	5	6	8
	zpětná vazba ve prospěch žáka	odstranění problému	vzájemná důvěra
odpovědi v %	26%	31,50%	42,50%

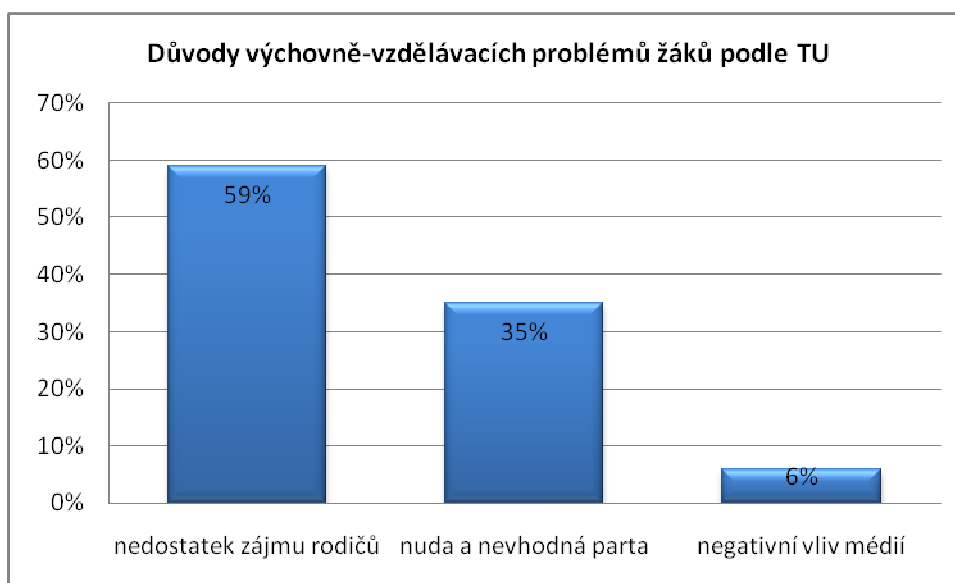

Za nejčastější důvod, proč považují třídní učitelé žáků vzájemnou komunikaci s rodiči žáků za důležitou, je vzájemná důvěra mezi třídním učitelem a rodiči žáka. Přes 31% třídních

učitelů si myslí, že vzájemná komunikace napomáhá k rychlejšímu odstranění problému a přispívá k pozitivní zpětné vazbě ve prospěch žáka.

7. Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody výchovně-vzdělávacích problémů jednotlivých žáků ve škole (např. rodinné zázemí, nuda, nevhodná parta apod.)?

Důvody výchovně-vzdělávacích problémů žáků podle TU			
	rodinné zázemí, nedostatek zájmu rodičů, volný čas bez dohledu	nuda a nevhodná parta	negativní vliv médií
počet odpovědí	21	13	2
	rodinné zázemí, nedostatek zájmu rodičů, volný čas bez dohledu	nuda a nevhodná parta	negativní vliv médií
odpovědi v %	59%	35%	6%

Za nejčastější důvod vzniku výchovně-vzdělávacích problémů žáků považují třídní učitelé žáků nevhodné rodinné zázemí, nedostatek zájmu rodičů a volný čas dětí bez dohledu rodičů. 35% třídních učitelů si dále myslí, že důvodem vzniku výchovně-vzdělávacích problémů žáků pociťující nuda a nevhodná parta. Pouze 6% třídních učitelů dává vinu negativnímu vlivu médií.

5.3 Výsledky dotazníku určeného výchovné poradkyni školy

Stejně tak jako třídním učitelům žáků, byl výchovné poradkyni školy předložen dotazník se šesti otevřenými otázkami, na který odpovídala na základě svých zkušeností. Dotazník měl za úkol nastínit roli výchovné poradkyně školy při řešení výchovně-vzdělávacích problémů žáků, funkčnost vzájemné komunikace mezi žáky, třídními učiteli žáků, rodiči žáků i vzájemně mezi vedením školy a jednotlivými skupinami. Dotazník i odpovědi jsem přepsala do písemné podoby.

1. Kolik let působíte jako výchovná poradkyně školy na ZŠ v Uherském Brodě?

17 let

2. Obracíte se na Vás třídní učitelé / učitelé jednotlivých předmětů s žádostí o řešení výchovně-vzdělávacích problémů jejich žáků? Pokud ano, jak často a o které situace se nejčastěji jedná?

Většinou řeším problémy s kázní v hodinách a problémy v rodině.

3. Obracíte se na Vás jednotliví žáci s žádostí o pomoc při řešení jejich osobních (popř. rodinných) či školních problémů? Pokud ano, o jaké problémy se nejčastěji jedná?

Žáci se na mě obracují s rodinnými problémy - nerozumí si s rodiči, problém alkoholismu atd.; u školních problémů se jedná o vztahy mezi spolužáky či učitel – žák.

4. Obracíte se na Vás rodiče jednotlivých žáků s žádostí o pomoc při řešení výchovně-vzdělávacích problémů jejich dítěte? Pokud ano, o jaké problémy se nejčastěji jedná?

Jedná se hlavně o problémy dětí, které mají některou specifickou poruchu učení či chování.

5. Pokud řešíte výchovně-vzdělávací problémy žáků, spolupracujete s dalšími lidmi (např. metodik prevence, vedení školy, sociální instituce)?

Metodik prevence, vedení školy, PPP, SVP HELP, poradna Luisa – v současné době dochází do školy psychologka, OSPOD UB – sociální kurátor, kolegyně výchovného poradenství z další školy ve městě, případně psychiatr dle potřeby, občanské sdružení MADIO.

6. Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody výchovně-vzdělávacích problémů jednotlivých žáků (např. rodinné zázemí, nuda, nevhodná parta apod.)?

Dost často to je slabé sociální zázemí, nezájem rodičů, volnost při výchově, nezájem dětí o práci, nevhodná parta. Slabé zapojení se do mimoškolních aktivit. Malá úcta společnosti k učitelskému povolání.

5.4 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Výzkumné šetření mělo za úkol zjistit, jakým způsobem se rodiče žáků dané základní školy v Uherském Brodě informují o školním prospěchu a chování svého dítěte ve škole.

Podle výsledků šetření je patrné, že rodiče žáků na základní škole, dávají přednost získávání informací o prospěchu svého dítěte ve škole a jeho chování převážně z klasických tištěných žákovských knížek, a to v 96,50% případů. Důvodem tohoto rozhodnutí rodičů je podle jejich vlastních slov především rychlost a množství získaných informací, aktuálnost a přesnost informací. Pouze 7% rodičů kontrolou tištěné žákovské knížky podporuje důvěru danou jimi na své dítě. Na druhém místě nejčastěji využívaného způsobu získávání informací se umístily informace poskytnuté dítětem. Je zarážející, že pouze 7,5% rodičů tak činí na základě důvěry ve své dítě, že poskytuje všechny známky a případné poznámky ke svému chování ve škole. Rozhodnou-li se rodiče získat informace o prospěchu a chování od svého dítěte, činí tak na základě pohodlného a rychlého zjištění potřebných údajů.

Jako velmi pozitivní vidím každodenní zájem rodičů o prospěch a povinnosti dítěte ve škole, a to v 60% případů. Jenda čtvrtina rodičů tyto informace sleduje alespoň 2-3x týdně.

Výsledky této části výzkumného šetření nás upozorňují především na nutnost podpory vzájemné komunikace již na základní úrovni, kterou je v našem případě otevřená komunikace mezi rodičem a jeho dítětem. Pozitivní přístup dítěte ke školním povinnostem je souhrnem mnoha vnitřních i vnějších okolností. Je důležité, aby žák věděl, že známky získané během školního vyučování podávají hodnotu o jeho vědomostech, nikoliv o jeho osobnosti. Toto vědomí, by si žák měl odnášet ze své rodiny, která je nejdůležitějším sociálním aspektem ovlivňující sebehodnocení žáka se sebou samým a se svým okolím.

V druhé části dotazníku určeného rodičům žáků jsem se snažila zjistit postoj rodičů k nově zavedeným elektronickým žákovským knížkám, které by měly být pro rodiče žáků ulehčeným přístupem k informacím jednak o prospěchu žáka ve škole, tak o celkovém dění na škole. I přestože se rodiče přiklánějí k názoru, že zavedení elektronických žákovských knížek je prospěšné a důležité, této možnosti získávání informací se přiklání pouze 33% z dotázaných rodičů. Příčinou tak malého procenta úspěšnosti může být

neaktuálnost uváděných informací v systému i náročnost práce s programem pro samotné rodiče žáků. Determinující podmínkou je samozřejmě přístup k PC a internetu, což všichni rodiče nemají.

Informují-li se rodiče na své dítě u jeho třídního učitele, nejčastěji je zajímá prospěch jejich dítěte ve škole. Jen malým procentem se zajímají také o nevhodném a problémovém chování jejich dětí během školního vyučování, o problémech s absencí, o porušování školního řádu, o náznacích užívání návykových látek či kvalitu výuky svých dětí.

Většina rodičů je přesvědčena, že jsou dostatečně a včas informováni o změnách týkajících se výuky a prospěchu svého dítěte. Rodiče se snaží pravidelně navštěvovat třídní schůzky svých dětí. Tři čtvrtiny dotázaných rodičů uvádí, že se zajímají také o dění na škole, které nesouvisí přímo s jejich dítětem.

Vzájemnou komunikaci mezi rodiči dítěte a školou, zastoupenou třídními učiteli, jsem nechala zhodnotit také samotné třídní učitele zkoumaných ročníků, kteří mají bohatou několikaletou pedagogickou praxi.

Téměř všichni třídní učitelé se ve své třídnické třídě setkali s žákem, který měl nevhodné či problémové chování. Poté co upozornili rodiče žáka na jeho chování, setkali se třídní učitelé se vstřícnou a spolupracující reakcí rodičů v necelých 60% případů. Ve více jak 30% případů byla rodiči dána vina na stranu učitele, popřípadě rodiče o informaci vůbec nejevili zájem. Třídní učitelé se také setkávají s žádostmi o pomoc při řešení osobních či rodinných problémů, a to od samotných žáků. Nejčastěji se jedná o problém v rodině či nespokojenost se vztahy mezi spolužáky. Při řešení se třídní učitelé v 75% případů obracejí na spolupráci s rodinou dítěte, s výchovnými poradci školy, s metodikem prevence i s vedením školy. Vzájemnou komunikaci mezi žákem, rodiči žáka a třídním učitelem považují za velmi důležitou všichni třídní učitelé. Ti si uvědomují, že právě nezájem rodičů o školní život dítěte, špatné rodinné zázemí žáka stejně tak jako volný čas strávený s nevhodnou partou bez dozoru rodičů je podle jejich slov hlavní příčinou vzniku výchovně-vzdělávacích problémů žáků.

Jak pohlíží na problematiku vzájemné komunikace, mě zajímalo také u výchovné poradkyně školy, která m již 17letou praxi. Ta během svého působení na dané základní škole nejčastěji pomáhá řešit učitelům problém s kázní během vyučování a problémy v rodině.

Setkala se také s žádostí samotných žáků o pomoc při řešení jejich problémů v rodině, kde si často nerozumí se svými rodiči, popř. je trápí vyskytující se alkoholismus u rodi-

čů, ale také se školními problémy, kde se jedná především o vztahy mezi spolužáky či mezi učitelem a žákem. Rodiče se na výchovnou poradkyni školy obracejí především se specifickými poruchami učení nebo chování jejich dětí. Výchovná poradkyně školy při řešení všech výchovně-vzdělávacích problémů žáků spolupracuje dle potřeby s metodikem prevence, s vedením školy, s pedagogicko-psychologickou poradnou, se SVP HELP, s poradnou Luisa, ze které v současné době dochází do školy psychologka, s Odborem sociálně-právní ochrany dětí zastoupeného sociálním kurátorem, stejně tak jako s kolegyní výchovného poradenství z další školy ve městě, s občanským sdružením MADIO popř. s psychiatrem. Výchovná poradkyně školy, stejně jako třídní učitelé, nejčastější příčinu vzniku výchovně-vzdělávacích problémů žáků vidí v sociálně slabém zázemí rodiny, v nezájmu rodičů o dítě, ve volnosti při výchově, v nezájmu dětí o práci, ve velmi slabé účasti dětí v mimoškolních aktivitách a v čase stráveném s nevhodnou partou.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo proniknout do všech souvislostí týkajících se školní i mimoškolní komunikace. Svoji pozornost jsem zaměřila především na školní klima, na osobnost žáka a učitele, na roli vzájemné komunikace mezi žáky navzájem, rodiči žáků a školou, zastoupenou třídními učiteli, při vzniku výchovně-vzdělávacích problémů žáků a různých nestandardních pedagogických situací, které musejí učitel ve svých hodinách řešit.

V praktické části bakalářské práce jsem zpracovávala výzkumné šetření provedené na základní škole v Uherském Brodě. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jakými způsoby rodiče nejčastěji získávají informace o prospěchu a chování svých dětí ve škole. Překvapivým a nijak lichotivým výsledkem bylo, že rodiče dávají přednost získávání informací pomocí žákovských knížek, kde upřednostňují její klasickou tištěnou formu, a to z důvodu osobní pohodlnosti, rychlosti a přesnosti získaných informací. Přitom nedostatečná komunikace mezi rodiči a jejich dětmi, nezájem rodičů o „školní život“ svého dítěte, je jednou z hlavních příčin vzniku výchovně-vzdělávacích problémů žáků. Na tuto skutečnost upozorňují jak třídní učitelé žáků, tak výchovná poradkyně školy.

Byla bych velmi ráda, kdyby má diplomová práce napomohla k rozvoji oboustranné komunikace mezi rodiči a svými dětmi, stejně tak jako mezi rodiči žáků a školou, zastoupenou učiteli a třídními učiteli žáků.

Svoji diplomovou práci chci věnovat všem žákům, rodičům i učitelům, kteří se snaží o vzájemnou komunikaci s přáním vždy pozitivní zpětné reakce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BENDL, S. *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV, 2003, 197 s. ISBN 80-86642-08-9.
- BENDL, S. Kázeňské metody a prostředky II. *Moderní vyučování*, 2001, roč. VII, č.7, s.10–11. ISSN 1211-6858 .
- CANGELOSI, S. James. *Strategie řízení třídy. Jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce*. Praha: Portál, 1994. 289 s. ISBN 80-7178-014-6
- GRECMANOVÁ, H. Některé typy školního klimatu a jejich vlivy. *Učitelské listy*, 1998, roč. V, č. 8, s 14-15. ISSN 1210-6313
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Já a ty: O zdravých vztazích mezi lidmi*. Avicenum, 1986
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. 1. vydání, Praha: Nakladatelství Svoboda, 1988, 235 s. ISBN 25-095-88
- MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: MU, 1995, 210 s. ISBN 80-210-1070-3
- MUSIL, J. *Pedagogická komunikace*. 1. vydání, Zlín: UTB, 2005, ISBN 80-7318-291-2
- NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. 1. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2005, 172 s. ISBN 80-247-0738-1
- PAŘÍZEK, V. *Učitel v nezvyklé školní situaci*. 1. vydání, Praha: SPN, 1990, 104 s. ISBN 80-04-23897-1
- PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. 1. vydání, Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-170-3
- VÁGNEROVÁ, M. a kol.: *Patopsychologie dítěte pro speciální pedagogii*. Praha: SPN, 1988
- VALACH, M.: Poslání učitele pro 21.století. In: Střelec, S. Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I. 1. vydání, Brno: Paido, 1998, ISBN 80-85931-61-3

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- DARÁNIOVÁ, Y. Zamyšlení nad třídními schůzkami. *Učitelské noviny*, 2007, č.7 [online][cit. 2009- 04-05] URL:
http://www.ucitelskenoviny.cz/n_obsah_clanku.php?id=262&PHPSESSID=aaafa2cadcd9d46e2cd282dcdd3d9066
- DVOŘÁK, V. Učitel by neměl říkat:“Vaše dítě je hrozná!“. *Rodina a škola*, 2006, č.3 [online][cit. 2009- 04-05] URL:
<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=9081>
- HOŠTIČKA, J. Komunikace mezi školou a rodiči žáků, 2006. [online][cit. 2009-04-05] URL:
<http://www.rvp.cz/clanek/679/620>
- ČAPEK, R. Vztah žáků a rodičů ke klasifikaci na základní škole, 2008. [online][cit. 2009-04-05] URL:
<http://www.rvp.cz/clanek/513/2167>
- www.skolaonline.cz [online][cit. 2009-04-05] URL:
<http://www.skolaonline.cz/Default.aspx?alias=www.skolaonline.cz/zakovska>
- www.rvp.cz [online][cit. 2009-04-05] URL:
<http://www.rvp.cz/sekce/839>
- www.sikana.cz [online][cit. 2009-04-05] URL:
<http://www.sikana.cz/metoda.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

- Tiš.žk = tištěná žákovská knížka
- TS = třídní schůzky
- El.kž = elektronická žákovská knížka
- Os.konzultace = osobní konzultace
- Tel.konzultace = telefonické konzultace
- Info od dítěte = informace poskytnuté dítětem
- ŽK = žákovská knížka
- TU = třídní učitel
- VP = výchovný poradce školy
- MP = metodik prevence školy
- VŠ = vedení školy
- PPP = pedagogicko-psychologická poradna
- SVP HELP = Středisko výchovné péče HELP Uherské Hradiště
- OSPOD UB = Odbor sociálně-právní ochrany dětí Uherský Brod

SEZNAM PŘÍLOH

PI.....	Dotazník pro rodiče žáků
PII.....	Dotazník pro třídní učitele žáků
PIII.....	Dotazník pro výchovnou poradkyni školy

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK PRO RODIČE ŽÁKŮ

Vážený respondente,

do rukou se Vám dostává anonymní dotazník, který jsem sestavila pro praktickou část své diplomové práce, týkající se *Školní a mimoškolní komunikace*. Ráda bych touto cestou zjistila, Váš postoj při získávání informací o prospěchu Vašeho dítěte ve škole a o dění na základní škole, kterou Vaše dítě navštěvuje. Děkuji za ochotu a cenný čas strávený vyplňováním dotazníku.

Bc. Martina Skočovská

- 1) Jste:
  - a) muž
  - b) žena
- 2) Uveďte, prosím, Váš věk:
- 3) Uveďte, prosím, který ročník Vaše dítě navštěvuje:
- 4) Vyjmenujte, které z těchto způsobů získávání informací o prospěchu Vašeho dítěte a o dění na škole znáte:
  - a) tištěná žákovská knížka ano – ne
  - b) třídní schůzky ano – ne
  - c) elektronická žákovská knížka ano – ne
  - d) telefonické konzultace s učitelem ano – ne
  - e) osobní konzultace s učitelem ano – ne
  - f) informace získané od dítěte ano – ne
- 5) Vyjmenujte, které z těchto způsobů získávání informací o prospěchu Vašeho dítěte a o dění na škole nejčastěji využíváte:
  - a) tištěná žákovská knížka ano – ne
  - b) třídní schůzky ano – ne
  - c) elektronická žákovská knížka ano – ne
  - d) telefonické konzultace s učitelem ano – ne
  - e) osobní konzultace s učitelem ano – ne
  - f) informace získané od dítěte ano – ne

6) Napište, prosím, který způsob získávání informací o prospěchu Vašeho dítěte nejčastěji a nejméně často využíváte a jaký k tomu máte důvod?

- a) Nejčastěji - .....
b) Nejméně často - .....

7) O jakých tématech souvisejících s Vaším dítětem se ve škole informujete:

- a) prospěchové problémy   často – občas – výjimečně - nikdy
b) problém absence   často – občas – výjimečně - nikdy
c) problémy v chování   často – občas – výjimečně - nikdy
d) porušování školního řádu   často – občas – výjimečně - nikdy
e) náznaky užívání návykových látek   často – občas – výjimečně - nikdy
f) problém specifických poruch učení   často – občas – výjimečně - nikdy
g) kvalita výuky   často – občas – výjimečně - nikdy
h) jiná témata (prosím vypište) .....

8) Vyberte, jak často se informujete o povinnostech a prospěchu Vašeho dítěte:

- a) každý den
b) 2-3 x týdně
c) 1 x týdně a méně
d) 1-2 x za měsíc
e) jiná (uved'te)

.....

9) Vyhovuje Vám více elektronická žákovská knížka než klasická tištěná žákovská knížka:

Ano – spíše ano – spíše ne – ne

8) Jsou podle Vás informace v elektronické žákovské knížce aktuálnější než v tištěné žákovské knížce:

Ano – spíše ano – spíše ne – ne

9) Považujete zavedení elektronické žákovské knížky za prospěšné a důležité:

Ano - spíše ano – spíše ne – ne

10) Navštěvujete pravidelně všechny třídní schůzky Vašeho dítěte:

Ano – spíše ano – spíše ne – ne

11) Myslíte si, že jste dostatečně včas informováni o změnách týkajících se výuky a prospěchu Vašeho dítěte:

Ano – spíše ano – spíše ne – ne

12) Zajímáte se také o dění na škole nesouvisející přímo s Vaším dítětem (sportovní akce, znalostní olympiády, změna pedagogického personálu atd.):

Ano – spíše ano – spíše ne – ne

13) Myslíte si, že škola Vašeho dítěte nabízí dostatek způsobů získávání informací o dění na škole:

Ano – spíše ano – spíše ne – ne

14) Uvítali byste jiné formy získávání informací o dění na základní škole Vašeho dítěte:

a) ano

b) ne

- pokud ano, uveďte, prosím, Váš návrh .....

PŘÍLOHA P II: DOTAZNÍK PRO TŘÍDNÍ UČITELE ŽÁKŮ

1. Na otázky odpovídá:
  - a) muž
  - b) žena

2. Kolik let činí Vaše pedagogická praxe?

3. Máte ve své třídě žáky, o jejichž prospěchu popř. nevhodném chování jste byl nucen informovat jejich rodiče? Pokud ano, jaká byla nejčastější reakce rodičů?

4. Obrátili se na Vás, jako na třídního učitele, někdy rodiče žáka s žádostí o radu, jak pomoci svému dítěti se zvýšením jeho prospěchu ve škole, popř. s usměrněním jeho nevhodného chování ve škole (např. vulgarismus, záškoláctví, šikana apod.)?

5. Obrátil se na Vás, jako na třídního učitele, někdy žák se svými osobními popř. rodinnými problémy? Pokud ano, o jaké problémy nejčastěji šlo a jaká byla Vaše reakce (např. řešil jste problém sám, doporučil jste školního výchovného poradce či metodika prevence, kontaktoval jste rodiče, vedení školy popř. sociální instituce)?

6. Je pro Vás, jako pro třídního učitele, vzájemná komunikace mezi žáky a jejich rodiči důležitá? Pokud ano, uveďte důvod.

7. Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody výchovně-vzdělávacích problémů jednotlivých žáků ve škole (např. rodinné zázemí, nuda, nevhodná parta apod.)?

Děkuji za Váš čas strávený vyplňováním dotazníku.

Skočovská Martina

PŘÍLOHA P III: DOTAZNÍK PRO VÝCHOVNOU PORADKYNĚ ŠKOLY

1. Kolik let působíte jako výchovný poradce na ZŠ Pod Vinohrady v Uherském Brodě?
2. Obracují se na Vás třídní učitelé / učitelé jednotlivých předmětů s žádostí o řešení výchovně-vzdělávacích problémů jejich žáků? Pokud ano, jak často a o které situace se nejčastěji jedná?
3. Obracují se na Vás jednotliví žáci s žádostí o pomoc při řešení jejich osobních (popř. rodinných) či školních problémů? Pokud ano, o jaké problémy se nejčastěji jedná?
4. Obracují se na Vás rodiče jednotlivých žáků s žádostí o pomoc při řešení výchovně-vzdělávacích problémů jejich dítěte? Pokud ano, o jaké problémy se nejčastěji jedná?
5. Pokud řešíte výchovně-vzdělávací problémy žáků, spolupracujete s dalšími lidmi (např. metodik prevence, vedení školy, sociální instituce)?
6. Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody výchovně-vzdělávacích problémů jednotlivých žáků (např. rodinné zázemí, nuda, nevhodná parta apod.)?

Děkuji za Váš čas strávený vyplňováním dotazníku.

Skočovská Martina

